NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXII. ÉVFOLYAM. 1901. JANUÁR. I. FÜZET.

NÉPOKTATÁS ÉS A GYAKORLATI ÉLET.*

(Tekintettel a leányok gazdasági oktatására.)

A népnevelés fontossága felől itt, e díszes körben szólanom fölösleges; hiszen a Mária Dorothea-egyesület egész fennállása alatt nemcsak a jó szív sugallatát követi, midőn a tanítónők között könnyeket szárít és gondokat oszlat; hanem ritka lelkesedéssel és igaz tudással állandóan napirenden tartja a nőnevelés minden tagozatát s a női társadalmi kérdés nagy problemáját. Ez utóbbi körből az egyesület a közelmultban egy nagyjelentőségű kérdéssel foglalkozott, azzal ugyanis, hogy *mi módon kellene a leányok népoktatását a gyakorlati életre kihatóvá tenni?* Végesné-Bogya Irma úrnő azon szép és helyes elveket, a melyeket e kérdésről itt oly tanulságosan fejtegetett, Egerben, az ott megnyilt gazdasági ismétlő leányiskolában gyakorlatilag is megvalósította. A ministeri kiküldött, megvizsgálván e tanfolyamot, teljes elismeréssel és nagy dicsérettel nyilatkozott arról, a mit ott látott és tapasztalt.

A M. D.-egyesület részéről a napokban egy küldöttség tisztelgett *Wlassics Gyula* közoktatási minister urnál, kérve őt, hogy a gazdasági ismétlő iskolát a leányok számára is, a gyakorlati élet követelményeinek megfelelően, országszerte szervezné. Ugyanezen küldöttség engem is megtisztelt azon kitüntető felhivással, hogy ezen nagyfontosságú kérdésben nézeteimet itt az igen tisztelt egyesület körében mondanám el. Örömmel teszek most eleget ezen megtisztelő felhivásnak.

Hosszas tanfelügyelői külszolgálatom alatt sokszor tapasz-

* A Mária Dorothea-Egyesület tanítónői szakosztályában tartott előadás.

taltam, hogy a mi jó magyar népünk szép szóval könnyen rábirható, hogy iskolai czélokra áldozatot hozzon; de nem egyszer kellett hallanom az olyas megjegyzést, hogy hát a sok rábeszélésre megteszik a mit kivánok, de hát nem látják be az iskolázásnak valami kézen fekvő nagy hasznát; «ime — szólt egy-egy idősebb községi képviselő — magam sem tudok irni, olvasni, mégis úgy, a hogy, csak megélek.» Hiába beszéltem a népnevelés előnyeiről, az értelmes ember boldogulásáról; meghallgattak, de meg nem győztem őket.

Egy alkalommal Heves vármegye egyik virágzó községében, Verpeléten, végeztem iskolalátogatást; a hol volt tankerületem, egyik legképzettebb és legügybuzgóbb tanítóját találtam. A mindennapi iskolában tapasztalt siker kitünő volt; kifejeztem kivánságomat, hogy délután az ismétlő tankötelesek előhaladása felől óhajtok meggyőződést szerezni. A községi előjáróság és az iskolaszék kiséretében megjelentem az iskolában s az én derék tanítómat az iskolai kertben, a teljes számban megjelent ismétlő tankötelesek körében foglalatoskodva találtam.

A tanító egymásután bemutatta mire haladt növendékeivel a gyümölcsészet, kertészet, szőlészet és méhészet körében, fősulyt helyezve a községnek szükséges gyakorlati ismeretekre. A leányokhoz a háztartásból, baromfi tenyésztésből, házi állatok gondozásából intézett kérdéseket. Meglepetve hallottam a 13—15 éves gyermekek szép és értelmes feleleteit, melyekkel meggyőztek, hogy a közéletben szükséges ismereteket nemcsak elméletileg, hanem gyakorlatilag is megtanulták; igazolta ezt az egész iskolai kert, a melyet egészen a növendékek munkáltak szakképzett tanítójuk vezetése alatt.

A községi előljáróság nagy elismeréssel nyilatkozott tanítójuk felől s különösen kiemelték, hogy az ismétlő tankötelesek is minden különös kényszer nélkül rendesen feljárnak az iskolába, mert a szülék látják, tapasztalják, hogy gyermekeik olyanokat tanulnak az iskolában, a melyeknek az életben hasznát veszik. Az egész község rendkívül kedvező hangulattal volt iskolája és nagy becsüléssel tanítója iránt.

Rögtön felismertem, milyen nagy előnynyel lenne egész népnevelésünkre, ha népoktatásunkat úgy rendeznők és fejlesztenők, hogy az a gyakorlati életre kiható legyen.

Verpeléti tapasztalataimat már Heves vármegyében is igyekeztem értékesíteni s különösen a tanítóegyesületben lelkesítőleg odahatottam, hogy népoktatásunknak a legtöbb helyen teljesen meddő tagozatát: az ismétlő iskolát igyekezzenek a tanítók gazdasági ismeretek nyujtása által vonzóvá tenni. Ezt több ügybuzgó s a gazdasági ügyek iránt érzékkel biró néptanító szép sikerrel meg is tette.

Feljövén a közoktatási ministeriumba, hevesvármegyei tapasztalataim felől a minister úrnak előterjesztést tettem, a ki az ő zsenialitásával rögtön felismerte, milyen nagy lendületet lehetne adni egész népoktatásunknak, ha azt a gyakorlati életre való tekintettel rendeznénk és fejlesztenénk. A földmívelési ministeriummal folytatott tárgyalások után a közoktatási minister úr 1896. évben 60764. sz. a. kiadta a gazdasági ismétlő iskola szervezetét és tantervét, a mely rövid négy év alatt egész ismétlő oktatásunknak, miként alább látni fogjuk, olyan fellendülést adott, a minőt magam sem mertem ilyen rövid idő alatt reméleni.

A gazdasági ismétlő iskola szervezete röviden a következő:

Minden oly község, a melyben a lakosság tulnyomó része gazdálkodással foglalkozik s a mely községekben osztott (több tanítóval biró) elemi iskola van, köteles az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. 50. §-a alapján a gazdasági ismétlő iskolát felállítani és fentartani s a mezőgazdaságról szóló 1894. évi XII. t.-cz. 43. §-ából kifolyólag köteles gondoskodni a gazdasági ismétlő iskola gyakorlati tanítási czéljaira szükséges iskolai kertről (faiskoláról), annak bekerítése és a szükséges eszközökkel oly módon való felszerelése felől, hogy a kertészetnek az illető helyi viszonyok között különösebben indokolt ágai taníthatók legyenek. A mezőgazdaság szemléleti oktatása czéljából a vidéken létesítendő minta-gazdaságok, illetve a környékbeli jobb mezőgazdaságok vagy szőlőterületek keresendők fel, a vármegye mezőgazdasági bizottságának közreműködésével.

A gazdasági ismétlő iskola rendes tanfolyama 3 évig, az évi szorgalmi idő legalább nyolcz hónapig tart. A tanításra hetenként télen legalább öt óra, a szorgalmi idő többi szakában legalább két óra fordítandó. A gazdasági ismétlő iskolában a tannyelv rendszerint a magyar. A 12 életévet betöltött s általában azon gyermekek, a kik a mindennapi iskola egész tanfolyamát bevégezték és valamely más tanintézetben tánulmányaikat nem folytatják, kötelesek három éven át a gazdasági ismétlő iskolába járni.

Ezen iskolában a tanítás tárgyai: a gazdaságtan, az olvasás és fogalmazás, a számtan és mértan. A gazdasági tanítás czélja: általában az okszerű gazdálkodás iránti érzék és értelem fejlesztése; a gazdaság egyes ágai szakszerű kezelésének közlése; különösen pedig a vidéken üzött földmívelési ágak kezelésének oly fokú begyakorlása, a mely a gyakorlati életben az okszerű gazdálkodásra biztos alapot nyujtson s a tanítóknak gyakorlati hasznukra váljék. Az olvasás és fogalmazás eszköze az e végből készült olvasókönyv, a melyben egyszersmind a szükséges gazdasági tudnivalók vonzó olvasmányokban közölve vannak.

A tanítók gazdasági kiképzése felől a földmívelési minister gondoskodik, még pedig külön e czélra rendezett földmívelési, gyümölcsészeti, szőlészeti, kertészeti és tejgazdasági tanfolyamok útján. Évenként ezen tanfolyamokon mintegy 600 néptanító nyer kiképzést. Ezeken kívül minden két évben 12 néptanító vétetik fel a földmíves iskolákba 800 korona évi ösztöndíj mellett, a kik ezen iskolákban két éven át a mezőgazdaságban teljes kiképzést nyernyek s ennek befejeztével nagyobb községekben a gazdasági ismétlő iskolákhoz rendes gazdasági szaktanítókul neveztetnek ki s kezelésük alá egy kis minta-gazdaság van adva, a melyen az ismétlők gyakorlatilag tanulják a gazdálkodást.

A gazdasági ismétlő iskolákat a községek és a néptanítók alig remélt érdeklődéssel karolták fel; ennek fényes bizonyítéka, hogy ma már 1516 gazdasági ismétlő iskolánk van, ezek között 26 önálló szaktanító vezetése alatt. A gazdasági ismétlő iskolákba a mult tanévben már 96,915 tankötelés járt, ezek között 46,877 leány.

Népoktatási intézményeink egyik tagozatánál sem tapasztaltunk ehhez fogható életbe léptetési sikert. Mi ennek a magyarázata? nem más, mint az, hogy községeink, ámbár közintézményeik fentartásában már is erejükön túl meg vannak terhelve, mégis belátván a gazdasági ismétlő iskola életbevágó és kézzel fogható előnyeit, minden különös kényszer nélkül megajánlották e czélra a tőlök telhető hozzájárulást; továbbá, hogy néptanítóink lelkesen felkarolták az új intézményt, nemcsak azért, mivel ez által anyagi helyzetükön lendítettek, de még azért is, mert a gazdasági ismétlő iskola által alkalmuk nyilik az elemi iskolában kifejtett fáradozásuk sikerét a közéletre biztosítani, a nemzeti népnevelés hatását megrögzíteni, ily módon a közönség elismerését az eddiginél jobban kinyerni.

Az állami költségvetésben a gazdasági ismétlő iskolák állami segélyezése 1897. évtől kezdve külön czím alatt van felvéve; akkor még csak szerény 16,000 koronával, de ezen tétel a folyó évi állami költségvetésben már 106,700 koronára emelkedett.

Ámbár a gazdasági ismétlő iskola tantervében úgy a gazdasági, mint a közismereti tudnivalók nemcsak a fiuk, hanem a leányok számára is meg vannak állapítva s ezen iskolákba a leány ismétlők is szép számban feljárnak, mégis — különösen a gazdasági oktatás, főleg a fiuk jövő életfoglalkozására van főfigyelemmel; pedig ha köznépünk sociális viszonyait alaposan megfigyeljük, rá kell jönnünk, hogy a leányoknak a gyakorlati életre szükséges ismeretekkel ellátása legalább olyan fontos feladat, mint a fiuk e nemű szükségletének kielégítése.

Engem ezen meggyőződésemben különösen megerősített *Vadnay Andor* csongrádmegyei főispán, az alföldi munkás-kérdésről írt kitünő tanulmányával. E művében a szerző az alföldi munkásnép sociális nyomorának egyik okául azt hozza fel, hogy az alföldi szegény asszony nem dolgozik semmit. Napszámba nem jár. Hiába is hívnák: nem engedné az ura. Egyik csodálatos vonása az Alföld minden jóravaló munkásának az a lelkéhez nőtt büszkesége, hogy az asszonyt, a családot eltartani, kizárólag a férfi kötelessége. Még ebédet is csak ritkán főz az urának, mert a

tanya vagy a kubik, hol emez dolgozik, messze esik; néha mértföldekre van a lakástól. Gyermekeivel a házat őrzi, vagy a szomszéd asszonyokkal tereferél, heteken, hónapokon át. Kertje nincs. El sem tudja képzelni, hogy a más vidékbeli zsellér vagy napszámos felesége azon felül, hogy maga is napszámba jár, egy-egy félholdnyi földet kertileg művel, azt sajátkezüleg műveli meg és az egész család élelmének egy nagy részét teremti ki belőle. Az alföldi asszonynak, még az inséggel küzdőnek is, dologtalanságát — Vadnayn kívül — alig méltatta valaki. Pedig a milyen megdöbbentő, épp oly érdekes s úgy népesedési, mint mezőgazdasági szempontból egyike ez a legfontosabb jelenségeknek. A szegvári asszonyok fényüzését találóan jellemzi Vadnay, a midőn tapasztalat alapján elmondja, hogy látta egy szegvári leány kelengyéjét, a mely 100 forintba került. Ebből 70 forint a selyem kendők ára volt s az összes többi ruha és fehérnemüeket 30 forintból kellett kiállítania.

A magyar Alföld népe válságos korszak kezdetéhez jutott, mert a majdnem kizárólagos buza és kukoricza termelés nem ad megélhetést a kis vagyonú és munkásosztálynak, melyet nemcsak a vagyoni, de a lélekszámbeli pusztulás határához sodortak a termelési viszonyok s a szerencsétlen irányt vett gazdasági fejlődés. Vadnay elbeszéli, hogy a hol vizet kap, Makón, Szegzárdon, vagy Szarvason, megjelenik egy-egy bolgár kertész-család. Csak két-három hold terület kell neki. Soha, sehol el nem érhető bért, 70 frtot fizet a föld holdjáért. Foglalkozást találnak maga, felesége és gyermekei e kis birtokon a káposzta levágásáig, november elejéig. Zöldséget termelnek és legnagyobb részét külföldre szállítják. Zöldségből állítják ki saját táplálékuk nagyobb részét. Őszszel tele erszénynyel mennek vissza Bulgáriába. Gerstner Béla, a ki régóta figyelemmel kiséri a folyók és csatornák mentén gyökeret vert bolgár kertészeket, két millióra teszi az általuk hazánkból évente kivitt arany mennyiséget.

Ime, csak egy példa, mennyire megváltoznék az alföldi munkásosztály anyagi helyzete, ha főleg az asszonyok megkedvelnék és értelmesen kezelnék a kertészetet; s ha e mellett kis háztartásukban okosan és takarékosan tudnának berendezkedni.

De nézzük itt a fővárosban a munkásosztály és a kisiparos szoczialis életét. Ezen társadalmi osztályhoz tartozó nők a legprimitivebb ismeretekkel sem birnak arról, mi a nőnek a háztartás körüli teendője. A legegyszerübb ételnemüt nem tudják ízletesen és takarékosan elkészíteni, nem értenek a ruha és fehérnemű varrásához, a háztartás egyéb teendőihez. Hány szegény családnak átka és veszedelme az asszony tudatlansága, munkakerülése.

Nem festem tovább e sötét képet, hiszen a ki hazánk szocziális és munkás viszonyait ismeri, sajnos, jól tudja, hogy a legtöbb szegény családban a nyomor és sok más baj eredete, ha nem is egészben, de jó részben az alsóbb rendű női osztály szerfelett hiányos nevelésére vezethető viszsza.

Wlassics minister éles figyelmét e társadalmi baj nem kerülte el. Már két év előtt felhívta Budapest székesfőváros figyelmét, hogy a mennyiben az itteni nagyszámú ismétlő leánytankötelesek közül azok, a kik polgári, avagy már felsőbb leányiskolába nem járnak, egyáltalán nélkülözik a törvényes ismétlő oktatást s azt a bizonyos 8—10 ezer iskolakerülőt, a kikről a székesfővárosi tanfelügyelő évről-évre megemlékezik, tulnyomó nagy részben nem a mindennapi, hanem az ismétlő leánytankötelesek körében kell keresnünk; s minthogy az is bizonyos, hogy a székesfővárosi oktatás nélkül levő ismétlő leánytankötelesek nagy részét éppen a legszegényebb néposztály körében találhatjuk, a kik tehát sokszorosan rá vannak utalva, hogy olyan gyakorlati irányú továbbképzésben részesüljenek, a mely őket a reájuk váró nehéz életviszonyok között a könnyebb megélhetésre és erkölcsi életök megóvására képessé tegye; gondoskodjék a székesfőváros az itteni 13—15 éves ismétlő leánytankötelesek gyakorlati irányú iskoláztatása felől.

A székesfőváros elismerte a minister felhivásának teljesen indokolt és nagy fontosságú voltát, de érdembeli intézkedés ez ügyben tudtommal még nem történt. A most megejtett népszámlálás minden bizonynyal teljes súlyával fogja feltüntétni a minister által sürgetett ismétlő leányoktatás szervezésének égető voltát s nem kétlem, hogy a város nem fog elzárkózni ezen nem is annyira kulturális, mint sociális szempontból halaszthatatlan rendezés elől.

A Mária Dorothea-egyesület nagy szolgálatot tenne az ügynek, ha alapos tanulmány tárgyává tenné, minő legyen a székesfővárosban szervezendő ismétlő leányiskola tanterve, tekintettel az ezen iskolára utalt növendékek társadalmi helyzetére, jövő életfoglalkozásukra?

A minister úr a vidéken szervezendő gazdasági ismétlő leányiskolák ügyét is megfontolás tárgyává tette, sőt ez ügyben a földmívelési minister urral a tanítónők gazdasági kiképzése iránt a tárgyalásokat meg is kezdte.

Kiindulásul szolgált e tekintetben a temesmegyei bavanistyei gazdasági ismétlő iskola, a mely egyike a legkiválóbb ily nemű iskoláknak. Ezen iskolánál egy gazdasági szaktanító és a közismereti tárgyak tanítására egy állami tanító működik. A közoktatási tanács részéről az iskolát Szuppán Vilmos felsőbb leányiskolai igazgató a mult évben megvizsgálta s a tagasztaltak felől teljes elismeréssel nyilatkozott. Ezen iskolához a minister úr közelébb egy tanítónőt nevezett ki, a kinek feladata az ismétlő leánytankötelezeseket főleg kézimunkára s a nőknek szükséges egyéb gazdasági ismeretekre oktatni. Megjegyzem, hogy az iskolát kizárólag szerb anyanyelvű növendékek látogatják, a kik azonban magyar tannyelven oktattatnak, — Szuppán úr jelentése szerint kiváló sikerrel. Ezen iskola tehát nemcsak az életre szükséges gyakorlati ismeretek tanítása miatt, hanem még azért is nagy jelentőséggel bír, mert ott lent, az ország határán, egy nagy vidék központján terjesztője a magyar nyelvnek és a hazafias érzületnek.

Ezen gazdasági ismétlő leányiskola ideiglenes tanterve a következő:

«*Első év.* A talaj és alkatrészei. A kerti föld mívelése; melegágyak, veteményezés, gyökérféle zöldségek, torzsás zöldségek, saláta, retek, hagyma, hüvelyes, kobakos kerti vetemények és egyéb konyhakerti növények. A kerti növények ápolásáról s a veteménymag termesztésről. Baromfiak nevelése.

Második év. A konyhakerti növények termesztésének folytatólagos gyakorlása mellett a gazdasági növények, u. m. burgonya, kukoricza, napraforgó, mák, kender, len, szőlő. Továbbá

táplálékaink, ú. m. tej, tojás, só, czukor. Hús, húsfélék. Zsír. Kenyérnövény-magvak és a kásafélék. A liszt, a kenyér. Főzelék-növények. Zöldségek, fűszerek.

Folyadékok. Tüzelő és világító anyagok. Folytatólagosan a baromfiak nevelése.

Harmadik év. Ruhanemű szövetek előállítása. Különösen a kender- és lenmunka, ú. m. a kender és feldolgozása, a len és feldolgozása. Pamut, pamutszövetek, posztó, posztókelmék. Ruhanemüek tisztántartása. Szappankészítés. A lúg, a mosás. A kerti vetemények folytatólagos gyakorlati kezelése mellett a virágok. A sertéshizlalás, tehénápolás, tej-földolgozás. A baromfitenyésztés mellett a selyemhernyó-tenyésztés legszükségesebb tudnivalói. A gyümölcsök értékesítése: aszalás, befőzés stb. Milyen legyen a gazdaasszony?

Ezenkívül mind a három évfolyamban a női kézimunka kizárólagos tekintettel a köznép életviszonyaira; a fősúly a fehérnemű és a ruhavarrásra van fektetve.

A heti óraszám a téli időszakban összesen öt, az őszi és tavaszi hónapokban három.

A gazdasági ismétlő leányiskolák életrekeltésének és felvirágoztatásának első alapfeltétele, hogy a tanítónők a gazdaság idevonatkozó ágaiban főleg gyakorlatilag kiképeztessenek. Wlassics minister e végből felkérte Darányi földmívelési ministert, mint a ki a tanítók gazdasági kiképzését évről-évre bölcs intézkedéseivel és messzemenő áldozatkészségével oly kitünő sikerrel gondozza, találjon módot arra, hogy a tanítónők gazdasági irányú kiképzése szintén lehetővé váljék. Erre a földmívelési minister úr kijelenté, hogy *egy női háztartási iskola szervezésére vonatkozó előmunkálatokat már tervbe vette s ha ezen iskola létesülni fog, mi akadálya sem lesz annak, hogy ebben a tanítónők részére gazdasági tanfolyamok rendeztessenek.*

Úgy vélem, hogy ezen háztartási iskolában az okleveles és már gyakorlatilag működő, a gazdálkodás iránt hajlammal biró tanítónők egy évi tanfolyamon teljes kiképzést nyerhetnek: a háztartás egyes ágaiban, a minők a főzés, sütés, szappan-főzés, mosás,

vasalás, háztartási könyvvezetés; a házi állatok gondozása: különösen a tehén ápolás, tejfeldolgozás, sertés hizlalás, baromfi tenyésztés, méhészet, selyemhernyó-tenyésztés; a konyhakertészet, gyümölcsszedés, konserválás és csomagolás; a női kézimunka; a fonás, szövés. Egészségtani ismeretek, főleg a gyermek ápolása.

A tanfolyamra 25 tanítónő vétetnék fel, a kik az állam részéről, miként a tanítók a földmívesiskolai tanfolyamokon, évi 800 korona ellátási díjban részesülnének. A tanfolyamot végzett tanítónőket a közoktatási minister a nagyobb községekben szervezendő olyan gazdasági ismétlő leányiskolákhoz nevezne ki évi 1200 korona fizetés és megfelelő lakpénzzel önálló szaktanítónőkül, a hol az iskolával kapcsolatosan minta-paraszt-háztartás és kertészet berendezhető.

Az ilyen minta gazdasági ismétlő leányiskolákban a nyári hónapokban hat hétig tartó tanfolyamok rendeztetnének a kisebb községekben szervezendő gazdasági ismétlő leányiskolák tanítónői számára. Ily módon nehány év alatt több száz tanítónő gazdasági kiképzése felől lehetne gondoskodni, a kik, miként a tanítók bizonyára lelkes apostolai lennének a gazdasági ismétlő leányoktatás terjesztésének.

Gondoltam arra is, vajjon a tanítónőképzőkben nem lehetne-e a tanítónők ily irányu kiképzése felől gondoskodni; úgy látom azonban, hogy ennek még most sok akadálya van; pedig sajnosan tapasztalják, hogy a szegény tanítónő, midőn nagy nehezen valamelyik elszigetelt kisebb faluban állásra jut, milyen sok nehézséggel és keserűséggel küzd megélhetésében, hiszen nem képes a maga kis egyszerű háztartását okosan és czélszerüen vezetni.

A gazdasági ismétlő leányiskolák életbeléptetésének további feltétele, hogy legyen ennek olyan kitünő olvasókönyve, a melyben a közismereti tárgyak mellett a női gazdaság egész köre vonzó és gyakorlati irányú olvasmányokban felöleltessék.

A párisi kiállításon egyes államok a gazdasági népoktatás köréből mutattak ugyan be egyet-mást, de ezekből a rendszert nem lehetett olyan világosan felismerni, hogy egyiket vagy másikat követendő például elfogadhatnók. A franczia iskolatestvérek szá-

mos népiskoláikban gondot fordítanak ugyan az ifjuság gazdasági képzésére, de inkább csak elméletileg. A stockholmi háztartási iskola gyakorlati irányunak látszott; a belga közoktatási csoportban a gazdasági népoktatás és a háztartási iskola rendszeresen és igen figyelemre méltóan volt bemutatva.

Kár, hogy Németország egyáltalán, Ausztria pedig népoktatásával nem vett részt a nagy világ-versenyben, mert ezektől bizonyára sokat eltanulhattunk volna. Berlinben már tényleg gondoskodnak a tanítónők háztartási kiképzésük felől a Viktória-házban; Württembergben és Bajorországban virágzanak a Landwirtschaftliche Wiederholungsschulék; Amerikában, de különösen Bécsben széles körben keltett érdeklődést Haymerle osztrák kultuszministeri tanácsos kitünő javaslata a női szakoktatásról, különös tekintettel a gyakorlati élet igényeire.

Én azonban úgy vélekedem, hogy hazánk speciális viszonyai, népünk életmódja, vérmérsékléte és szokásai minket arra utalnak, hogy gazdasági népoktatásunkat ezen itthoni viszonyokhoz alkalmazkodva rendezzük; a gazdasági ismétlő fiuiskolák eddigi sikerei azt mutatják, hogy helyes úton járunk; igyekezzünk a leányiskolák szervezésénél is e hazai viszonyokhoz alkalmazkodni.

Végül megokolom, hogy miért hoztam ezen ügyet e díszes körbe? Mert meggyőződésem, hogy a női társadalmi problémák iránt — a természet törvényei szerint — a nők bírnak legnagyobb fogékonysággal. A női szivbe a Mindenható örök bölcsessége mély érzést ojtott a szenvedés, a nyomor, a bánat enyhítésére, már pedig az a szocziális baj, a melyre felolvasásomban rámutattam, nagy részben szülő oka köznépünk nyomorának és szenvedésének.

Erős a hitem, hogy ha a női társadalom a leányoknak a gyakorlati életre kiható nevelését felkarolja, a kormánynak immár megindított nagyszabású actiója sikerre fog vezetni. A Mária Dorothea-egyesületé lesz az érdem, ha ez irányban Magyarország hatezer tanítónőjének érdeklődését felkelti s ha a nőegyleteket úgy itt a székesfővárosban, mint a vidéken a gazdasági ismétlő leányoktatás társadalmi felkarolására buzdítja és megnyeri.

Budapest. *Halász Ferencz.*

A GYŐRI TANÍTÓNŐKÉPZŐ ÜNNEPE.*

Mélyen tisztelt ünneplő közönség!

Midőn a kegyelet ezen ünnepén intézetünk negyedszázados életéről kell beszámolnom, nem lehet az a feladatom, hogy a 25 év teljes, részletes történetének ismertetésével merítsem ki mélyen tisztelt hallgatóim türelmét, hanem csak a főbb mozzanatokban fogom bemutatni az intézet keletkezésének, működésének és jelen állapotának általános képét.

Hazánkban az állami tanítónőképzés intézménye alig több, mint három évtizedes. Az 1868-ik évi népoktatási törvény szabályozta ügyét s ebből kifolyólag nyilt meg az 1869-ik év végén az első állami tanítónőképző. Ezt követték rövid idő alatt a többi hasonnemű intézetek, a melyek keletkezésének sorrendjében a győri az ötödik. Létrejöttét Trefort Ágoston, akkori közoktatásügyi miniszternek köszönheti; annak a nagy államférfiúnak, a ki, hogy a nőnevelés nemzeti fontosságát teljesen ismerte és méltányolta, arról alkotásaiban számos emléket hagyott maga után.

Az intézet létesülése nem kivánt áldozatot Győrtől. Elhelyezéséhez kedvezett a szerencse, a mennyiben éppen akkor vált eladóvá e czélra egy a város legalkalmasabb pontján fekvő, négy utczától környezett, 6498 m² területű telek, a melynek épületei azonban csak az első szükségleteknek felelhettek meg. Ennek megvásárlásával az intézet felállítása idejére államköltségen szerzett saját hajlékot nyert.

A szervezés munkája a legjobb kézbe jutott, midőn az igaz-

* A győri tanítónőképző-intézet 25 éves jubileuma alkalmával tartott előadás, melyet helyszüke miatt némi kihagyásokkal közlünk. Szerk.

gatói állásra Kasztner Janka neveztetett ki, a ki ez idő szerint az ország első női tanintézetének, a budapesti állami polgári tanítónőképző-intézetnek az igazgatója.

Az igazgatótanács és a hat tagból álló első tanári testület kinevezése után 1875. évi október hó 20-ig már annyira haladt a szervezés ügye, hogy az intézet megkezdhette működését az első évfolyammal, melyre 40 növendéket vettek föl. Ezek közül három némi csekély díjért, 17 pedig ingyen kapott teljes ellátást az intézetben. A 20 bejáró közül hat részesült pénzbeli segélyben.

Az orvosi felügyelettel dr. Sikor József bízatott meg.

Ugyanezen évben nyilt meg a gyakorló iskola is az I. osztálylyal, a melyhez járultak aztán évenként fokozatosan a népiskola többi osztályai, míg teljes hat évfolyamuvá lett.

A következő évben a képző második évfolyamának beállítása az épület alkalmatlan voltánál fogva már akadályokba ütközött volna; azonban Trefort nemcsak létesítette, hanem szeretettel is gondozta az intézetet annyira, hogy 1876. évi juliusban a helyszinén személyesen rendelkezett a szükséges átalakításra nézve. Ez lehetővé tette a második s a következő évben a harmadik évfolyam megnyitását. Ekkor a három osztályban már 115 növendék volt. A tanulók tetemes segélyben részesültek.

A harmadik évfolyam megnyitásával szaporodván a munka, még egy tanítónőt kapott az intézet. Ugyanekkor szerveztetett az internatusban a gazdasszonyi állás.

Az 1877/8-ik tanévnek három kiemelkedő tanügyi mozzanata van: 1. ekkor tartják az első képesítő vizsgálatot, 2. új tantervet kap az intézet, 3. vele kapcsolatosan megnyilik a házi iparmunka-tanítónőket képző három éves tanfolyam, a mi egyidejüleg minden állami tanítóképző-intézet mellett szerveztetett. Ezek képesítő vizsgálataira a szervezeti szabályzat értelmében a rendes képesítő vizsgáló-bizottságot szakbiztosokkal kellett kiegészíteni. E tisztet itt Kränzlein Mihály, Fábián Sándor és Grätz Edéné helybeli tekintélyes kereskedők, továbbá Kálóczy Lajosné és Goll Fáni töltötték be. 142 házi iparmunka-tanítónő nyert képesítést nálunk ezen intézmény tartama alatt, a mely 1895-ben megszünt,

mivel az elemi tanítónői oklevél az elemi iskolákban való munkatanításra különben is képesít.

Időközben mind érezhetőbbé vált annak hátrányos oldala, hogy az internatusban csak 40 növendék fér el s így, bármilyen körültekintéssel helyezi el az igazgatónő a városban az ország különböző részeiből fölvett növendékeket, nem részesülhetnek azok olyan egységes gondozásban, a milyen a fejlődés eme korszakában levő leányokra nézve kívánatos. Más lehetőség hiányában a következő évben úgy segít az igazgatónő e bajon, hogy a tőszomságban fogadott bérházzal bővíti az internatust.

Jobb orvoslásra nyujtott reményt az a körülmény, hogy Trefort miniszter 1880. évi junius hóban újból meglátogatván az intézetet, meggyőződött az építkezés égető szükségéről s megbízta Gönczy Pál, akkori miniszteri tanácsost, hogy erre nézve tervezetet készítsen. E terv el sem készült még, mikor a következő évben a képzőintézetek eddigi három évfolyama négyre emeltett, főképen azért, hogy a növendékek hiányos előképzettségének pótlására és a gyakorlati kiképzésre több idő jusson. Ezen intézkedés folytán az 1881/2-ik tanévtől kezdve új tanterv szerint folyt a tanítás.

A negyedik évfolyam megnyitása új helyiségek bérbevevését tette szükségessé. Erre legalkalmasabb volt a megyeház-utczai Bizinger-féle ház; oda helyezték ki a gyakorló iskolát.

Ezen évnek szomorú eseménye, hogy elragadta a halál az intézet egyik szeretett és kiváló benlakó tanítónőjét, Kuezelnik Vilmát, kinek földi maradványait a kartársak és tanítványok őszinte fájdalommal kisérték nyugvó helyére, a melyhez egy díszes sírkövet állítottak.

Az 1883-ik év végre meghozza az intézetnek azt az örömet, hogy a rég óhajtott új épület munkájához kezdenek. Gönczy Pál miniszteri tanácsos utasítása szerint készült az épület terve, melynek kivitelét Spach Nándor soproni építész vállalta el. Az új épület 1884. évi október hóban lett készen.

Ezen épület, mely 50 benlakó növendékre számított internatussal és gyakorló iskolával kapcsolatos négy évfolyamú tanítónőképző-intézet elhelyezésére készült, csak 53 ezer forintba került. De

csak hamar be is bizonyult, hogy nem mindig takarékosság az, ha kevés kiadással szerzünk be valamit; mert az ügybuzgó tanári testület munkája elé mindegyre akadályokat gördített az, a mi az épületből kimaradt, mint pl. a kisérletező terem, a mi bénítja a természettani oktatást, vagy hogy nincs tornaterem s így csak olyan testgyakorlatokat lehet gyakorolni, a melyek az ebédlőteremben végezhetők. Nincs még sok minden, a minek lenni kellene s a minek részletes felsorolását nem mulasztottuk el ott, a honnan a baj orvoslását remélhetjük.

Az 1886-ik évben elveszti az intézet eddigi igazgatóját, Kasztner Jankát, a ki 11 évig vezette ügyeit kiváló szakértelemmel, rendkívüli ügybuzgósággal s a legszebb eredménynyel. Megvált az intézettől, mert áthelyeztetett az akkor nagyon nehéz viszonyok között volt kolozsvári tanítónőképező igazgatói állására, a melynek betöltése azon időben különösen sok tapintatot és és erélyt kivánt. Azért ez az áthelyezés a miniszteri bizalom kitüntetése volt. E veszteség fájdalmát enyhítette az, hogy Orsetti Emilia személyében méltó utódot kapott az intézet, melynek az új igazgatónő egykor kitünő növendéke, több éven át pedig kiváló tanítónője volt.

Az intézet az eddigi nyomon halad. De mind jobban szaporodik a felvételt kérök száma s általában nagy a tódulás a tanítónői pályára. Ennek következtében a tanügyi kormány a felvételt szigorító rendeleteket ad ki, melyek szerint ezentúl az első évfolyamra benlakásra csak évi 210 frt teljes tartásdíjat fizető növendékek vehetök fel; bejárók nem kaphatnak segélyt, csak jeles készültséget bizonyítók tarthatnak igényt felvételre s egy-egy osztály létszáma nem lehet nagyobb 20—25-nél. Míg e rendeletek teljesen érvényben vannak, addig csakugyan csökken a fölvételt kérök száma.

Az 1888-ik évnek az a szomorú nevezetessége, hogy Trefort miniszter befejezi tettekben gazdag, nemes életét. Az intézet szívből gyászolva ünnepli meg nagynevű alapítójának, kegyes pártfogójának emlékét.

A következő tanév az intézet egész eddigi életében legkedve-

zőtlenebb egészségi tekintetben. A tél kezdetén a városban járványszerüleg lép fel az influenza s annyira megtámadja az intézetet, hogy egyik napon 25 benlakó, még több bejáró, 21 gyakorló iskolai tanuló s a tanári testület három tagja fekszik e betegségben, melynek áldozatul is esik egyik negyedéves növendék.

Ez alatt az igazgatónő egészségi állapota is annyira megrendül, hogy kénytelen ismételten hat havi szabadságot kérni. Ezen időre az igazgatói teendőkkel és pénzkezeléssel Csepreghy Endre rendes tanár, az internatus vezetésével Heinrich Józsa, benlakó tanitónő bizatott meg. Mikor pedig Orsetti Emilia szabadság idejének letelte után sem érzi egészségét elég szilárdnak az állásával járó feladat betöltésére, nyugdíjaztatását kéri. Munkatársai őszinte sajnálattal vesznek búcsút a szeretett igazgatónőtől s az intézet vezetése 1891. évi augusztus hóban a jelenlegi igazgatónő kezébe kerül.

1892-ben megünnepeltük Csepreghy Endre köztiszteletben álló tanárunk működésének 30 éves jubileumát, a melyen az ünnepelt jelenlegi és meszsze földről ideseregleti volt tanítványai mellett Győr város intelligens közönsége is nagyon szép számmal volt képviselve.

Ugyanezen évben új tanképesítő vizsgálati szabályzatot kapunk. Ez tetemesen megváltoztatja a képesítő vizsgálatok módját, mely eddig az 1877-ik évben kiadott szabályzat szerint történt. A legnevezetesebb változások, hogy az új szabályzat szigorítja a magán úton készülők vizsgálatra bocsátásának föltételeit és azon tantárgyak közül, melyek eddig a szóbeli vizsgálat tárgyát képezték, négyet áttesz az irásbelihez.

Az állandó szakfelügyelet létesítése szempontjából 1894-ben a közoktatási kormány a vidéki képzőintézetek részére külön miniszteri biztost rendel Sebestyén Gyula — addig a budapesti áll. polgári tanítónőképző igazgatói czímmel felruházott tanára — személyében. Őszinte örömmel értesül erről tanári testületünk, mert a kinevezett miniszteri biztos igazi szakember, a ki élete nagyobb részét a tanítóképzés szolgálatában töltötte s igy közvetlen tapasztalásból ismeri annak minden ügyét. A mi intézetünket 1898-ban látogatta három napon keresztül.

1895-ben tanügyi kormányunk fenkölt gondolkozású vezére, dr. Wlassics Gyula, egy olyan reformmal lepi meg a világot, a mely a tanítónőképzők tanítónőinek képzettségére messze kiható fontossággal bír. Bölcs miniszterünk megnyitja az egyetem kapuit a kiváló tehetségű és tudományos pályákra hajlammal bíró magyar nők előtt. Ezzel ledönti azt a korlátot, a mely eddig arra kényszerítette őket, hogy külföldön keressék a továbbtanulás lehetőségét.

1896-ban az ezredéves országos kiállításon vesz részt intézetünk szellemi és anyagi életének teljes feltüntetésével. Ugyanekkor az igazgatóné egyik tanítónővel a növendékeknek egy 24 tagból álló csoportját viszi a kiállítás és a főváros nevezetességeinek megtekintésére.

Az 1898/9. tanévben kisérletet tesz tanári testületünk arra, hogy több napig tartó tanulmányút rendezésével adjon alkalmat a növendékeknek történelmi, föld- és néprajzi ismereteik közvetlen szemlélet útján való gyarapítására. Az első ilyen kirándulás czélpontja Fiume és környéke volt, menet Zágráb, jövet az adelsbergi barlang és Grácz megtekintésével. Utunk 8 napig tartott és minden tekintetben a legjobban sikerült. 35 növendék vett részt benne. Hasonló utazást rendeztünk a mult évben is Bécs és Pozsony városok megtekintésével. Ennek egyik mélyen megható momentuma volt, midőn növendékeink Bécsben a kapuczinusok sírboltjában megkoszorúzták hazánk megdicsőült védőangyalának, Erzsébet királynénak koporsóját. Öt napig tartott ez a szintén teljesen sikerült kirándulás. 42 növendék vett részt benne és személyenként 20 koronába került.

Intézetünk mindenkor méltó részt vett a nemzeti öröm vagy gyász nyilvánulásaiban; például az utólsó tíz év alatt megünnepelte Széchenyi István születésének századik évfordulóját, Jókai 50 éves irói munkásságát, az 1848-iki események 50 éves emlékét, hazánk fennállásának 1000-ik évét, uralkodónk megkoronáztatásának 25-ik évfordulóját. Szívből résztvettünk az országos gyászban Erzsébet királynénk megrendítő halála alkalmával, a midőn megfelelő gyászünnepélylyel adtunk kifejezést érzelmeinknek.

Intézetünk negyedszázados élete alatt sok személyváltozás

is fordult elő. Azonban olyanokat is tisztelhetünk itt ma, a kik 25 év óta vannak velünk összeköttetésben Ezek egyike azon idő óta az igazgatótanács tagja és jegyzője, dr. Kautz Gusztáv, a kinek munkaszeretetén sohasem látszik meg az idő folyása, a ki ma is ifjúi hévvel dolgozik minden nemes ügy előhaladásán. Kezdettől fogva van az intézet kötelékében szeretve tisztelt házi orvosunk dr. Sikor József is.

Kartársaink közül ketten vannak az első tanári testületből: Staab Lénárd ügybuzgó zenetanárunk és Fadgyas Pál ág. h. ev. növendékeink lelkiismeretes hitoktatója. Mindketten soha nem lankadó, példás kötelességérzettel teljesítették azt a feladatot, a melynek végzésére vállalkoztak.

Az igazgatótanács első elnöke Vargyas Endre kir. tanfelügyelő volt 1888-ig, a mikor Stáhly György veszprémmegyei kir. tanfelügyelővel kölcsönösen áthelyeztettek. 12 év mulva, vagyis a mult év végén Stáhly tartós betegeskedése következtében visszavonult a megye népoktatás ügyének vezetésétől, a melyet — s vele az igazgatótanácsban is az elnökséget — a folyó év kezdetétől fogva Kuliszeky Ernő, jelenlegi nagyrabecsült tanfelügyelőnk vett át.

Intézetünkben a lefolyt 25 év alatt 561 jelölt nyert elemi iskolai tanítónői és 142 házi ipar munka tanítónői oklevelet. Ezen okleveles tanítónők közül — a mennyire sikerült felőlük adatokat szereznem — ma is a tanítónői pályán működik 344, közöttük hat igazgatónő, még pedig egy óvónőképző-intézeti, két internatus vezető, négy polgári iskolai. Tanító- vagy óvónőképző-intézetnél működik 11, felsőbb leányiskolánál öt, polgári iskolánál 30. A győri tanintézeteknél vannak alkalmazva 24-en.

Az intézet fentartására a mult évben 70,850 korona fordíttatott. Ebből leszámítva a más forrásokból jött ösztöndíjakat, a házbéregyenértéket s a tartásdíjakból, valamint képesítési és oklevéldíjakból megtérült összeget, az állam tényleges kiadása 52,582 korona volt.

Azon tanévre az ország 33 megyéjéből 120 növendék volt fölvéve, a kik közül évközben egy sem maradt el. 71 részesült

összesen 21,680 kor. segélyben, a melyből 18,900 korona állami, a többi győri kir. árva-alapítványi ösztöndíjak, pénzügyminiszterium jövedéki birságalap, bpesti prot. árva-egyesület, Fiume és Esztergom városok pénztára, Schreiber Ignácz alapítványa és az igazgatótanács segélye.

Ugyanis igazgatótanácsunk nemeslelkű tagjai a gyűléseken kiérdemelt napidíjaik teljes összegével mindenkor az érdemes szegénysorsú növendékeket segélyezik. Az ily módon gyakorolt jótéteményük e 25 évi pénzösszege 4640 korona.

Hogy mennyire felelt meg intézetünk feladatának, az képzett tanítónőink működésről látható. Azt pedig tiszta lelkiismerettel mondhatom, hogy tanári testületünk mindenkor teljes erejével törekedett e feladat legjobb megoldásának sikerére, vagyis arra, hogy a hazának hivatásuk magaslatán álló tanítónőket s — a mi ezzel szoros kapcsolatban van — derék honleányokat neveljen.

Miután ezzel befejeztem intézetünk eddigi életének a rendelkezésemre álló időhöz mért vázlatát, szívem leghálásabb érzelmeivel köszönöm dr. Axamethy Lajos, miniszteri tanácsos úrnak, úgy is, mint a miniszter úr ő excellenciája képviselőjének, úgy is mint a népoktatás ügy érdemekben gazdag közvetlen főnökének, hogy becses megjelenésével emelte a mai ünnepünk díszét. Biztató reményt is merítünk mi ebből intézetünk jövő virágzására, a mi csak úgy lehetséges, ha részesül azok kegyes jóindulatában, a kiktől sorsa függ.

Lelkem mélyéből köszönöm még az igen tisztelt jelenlevők mindegyikének, hogy eljöttek a mi örömünnepünkben résztvenni. De az őszinte hála érzete kél lelkemben ez órában mindazok iránt is, a kik e 25 év alatt intézetünk fejlődéséhez munkájukkal, vagy másnemű támogatásukkal hozzájárultak. Leljék jutalmukat ezért abban a tudatban, hogy a nevelés szent ügyét szolgálták s egy olyan intézmény érdekében fáradoztak, a mely 703 fiatal leánynak adta kezébe a tisztességes megélhetés eszközét.

Legyen istenáldása továbbra is e munkán!

Győr. *Pataky Irma.*

A TANÍTÓNŐKÉPZÉS LEGRÉGIBB MUNKÁSAI.*

Mélyen tisztelt ünneplő közönség! Eljöttünk ma, hogy megemlékezve arról a napról, a melyen intézetünk 31 évvel ezelőtt megnyilt, leróhassuk a kegyelet, hála és szeretet adóját azok iránt, kiknek neve ennek az intézetnek történetével legjobban összeforrt.

1869 őszén, a népoktatási törvény megalkotása után alig néhány hónappal, négy állami tanítóképző és egy állami tanítónőképző nyilt meg az országban, köztük az állami Pædagogium és a budai állami tanítónőképző, az ország első állami tanítónőképzője. Br. Eötvös József volt akkor Magyarország vallás- és közoktatásügyi minisztere. Br. Eötvös, a ki a jövőbe látó tekintettel adott testet azoknak az eszméknek, a melyek őt, a hazája jóléteért, a nemzeti kultura felvirágoztatásaért apostoli ihlettel, apostoli buzgósággal munkálkodó férfiút lelkesítették.

A mai emléknapon, intézetünk megnyitásának 31-ik évfordulóján egyuttal a magyarországi nőnevelésügy fordulópontját ünnepeljük. Ehhez a naphoz füződik a tanítónői intézmény története, e napnak emlékéhez fűződnek eddigi sikerei.

S ezen az örömnapon hálás szivünk azok felé fordul, kik intézetünk sikereinek külön-külön, és együttesen jelentékeny részesei voltak. Az intézet első igazgatónője *Zirzen Janka* felé, a kinek lelke fogékony volt arra, hogy br. Eötvös intenczióit teljesen átértse, s a kinek erős akarata, fáradhatatlansága, munkaszeretete, önzetlensége, egyéniségének szinte varázsos ereje megmagyarázzák azt, hogy rövid ideig tartó itteni működése alatt tradicziókat

* A II. ker. áll. tanítónőképző hat tanárának 30 éves működése emlékére tartott ünnepen elmondott üdvözlő beszéd.

alkotott, kijelölte a további útirányt, dicsőséget szerzett a rábizott intézetnek s vele a tanítónői intézménynek. De különös hálával fordul az intézet legrégibb tanárai felé, kik egy-egy emberélet munkásságát szentelték az intézetnek.

Ott találjuk köztük *Molnár Leontint*, ki ifjan, de nevelői tapasztalatokban már is gazdagon, megküzdve előítéletekkel, nehézségekkel, fáradalmakkal, elsőül állt a sorompóba s akkori lelkesedésével, ugyanazzal a buzgalommal küzd velünk együtt ma is ugyanazért a czélért, ugyanazon ideálokért, a melyek akkor betöltötték az ő szelid, jóságos lelkét. E hosszú idő alatt nem volt az intézetnek küzdelme, baja, melyből ő kivonta volna magát, de a dicsőségből kivenni a maga részét, soha nem serénykedett. Mint a jó családanya, a ki a maga kis körében érzi csak magát valóban boldognak, a melyből ki nem vágyik, nem keres magának a közélet mezején babérokat, noha műveltsége szellemi és érzelmi előkelősége ott is az elsők közé emelné: úgy ő is, ennek a családnak, ennek az intézetnek szentelte egész életét, kizárólag ennek áldozta szivének és lelkének minden gazdagságát. Ki ne érezte volna közülünk, régebbi és mostani tanítványai közül azt, hogy milyen hatása volt az ő szelid, ma is ifjú, hófehér lelkének a tanítványaira? Melyikünk ne érezte volna, hogy jobb, érzésében és viselkedésében finomabb, előkelőbb lett az ő közelében? Mintha a régebbi, jobb időknek egy kiváló nőalakja kelne életre benne, kinek csak az az egy hibája van, hogy szerénysége még sokkal nagyobb, mint a többi jelességei.

Példaképe, ragyogó példaképe, némaságában is hangosan szóló példaképe ő a magyar tanítónőnek, egyik drága ékessége a mi intézetünknek s a tanítónői karnak!

Ott találjuk *Szente Józsefet*, ki a tanári pályán töltött ötven esztendőből egyet szentelt az állami Pædagogiumnak és huszonnyolczat a mi intézetünknek, míg rajongva szerető tanítványai köréből kivonta őt a pihenés és a családi kör után való vágya. Tanítók százait szoktatta ő önálló gondolkodásra. Tudása és szelleme gazdag tárházát nyitotta meg előttünk, tanítványai előtt s tele kézzel szórta szét kincseit. Tanítói buzgalma soha sem lohadt.

Sokszor a sorscsapásoktól vérző szívvel jelent meg köztünk, és még olyankor is, mikor a szenvedés elnémította őt a társaság számára, az iskola falain belül a szigorú methodussal, elmésen gondolkodó, a hivatás-szeretet tüzétől lángolva tanító tanárt láttuk benne. A természet iránt való szeretetet az ifjú szivbe beleoltani, senki sem értette jobban nálánál. Hogy lelkesült, mikor kedves studiumából, a botanikából volt alkalma iskolában és kirándulásokon nekünk is juttatni. Élt, lelkesedéstől és szeretettől hangzott minden szava. Nagyon szerettük. Atyánknak neveztük. Még korholásai is kedvesek voltak előttünk, mert végtelenül kedves és vonzó lényének ezer meg ezer szines érzelemvilágából fakadtak. Az a szeretet, mely őt itt köztünk környezte, elkisérte őt a nyugalom napjaiba is. Kedves mondásai szállóigékké váltak köztünk, a melyek napnap mellett felidézték az ő emlékezetét.

Szente József munkássága nemcsak az iskoláé volt. A természettudományi és mennyiségtani methodikai és szakirodalom nem egy becses művel gazdagodott az ő hivatott tolla által.

Szente Józsefet saját nagysága és szellemi gazdagsága emelte ki környezetéből. Összeköttetéseket nem keresett, csak munkát, csak kötelességeket, csak gondot. Gazdag volt, mert szelleme és szive kincseiből sokat adhatott. S vajjon nem gazdag-e az, ki egész tehetségét, egész életét egy eszménynek áldozhatja föl? Róla elmondhatjuk, hogy elérte a legmagasabbat, mit a földön elérhetünk, azt az öntudatot, hogy mindig magas czél után törekedett.

Ott látjuk *Nagy Károlyt*, kinek neve szintén régtől összeforrt az intézettel, s ezt a nevet csak szeretettel vehetjük ajkunkra mindnyájan, pályatársai és tanítványai egyaránt. Mert maga a türelem, a béke, a jóság, a derű. Szerencsés adománya, hogy nemcsak a szépet, az izlést, a művészetet tudja megkedveltetni a tanítványaival, hanem még az akadályokat is, a melyekkel azok a művészet felé vezető útjokban találkoznak. Nem hallottunk tőle soha panaszos szót, melylyel feladata nehézségeit kiemelte volna. Nem hallottunk soha egy szónyi dicsekvést sem. De annál szebb dicsérete az ő fáradhatatlan működésének és kitünő egyéniségének az

a nagy eredmény, melyről rajzkiállításaink és növendékeinknek e művészeti ág felé irányuló nagy szeretete tanúskodik.

Egyike ő azoknak a szerencséseknek, kik szivük szerint választhatták ki azt a czélt, a melynek életüket szentelhették. Egész lelkéből a boldogság sugárzik. Boldoggá teszi őt a kötelességteljesítés. Mert boldognak érezheti magát az, ki minden kötelességét jól teljesíti, ha szinte az egész világ igazságtalan lenne is vele szemben. Boldog, mert nemcsak környezi őt a szeretet, hanem mert ő is szeretni tudja környezetét, munkáját, élete feladatát. Kevésnek is jutott olyan szivet-lelket betöltő munkakör, mint neki. Mert lehet-e szebb hivatás, mint az emberiség virágával, az ifjúsággal megszerettetni a művészet virágait, szépségeit?

Ott látjuk *Karkis Istvánt*, intézetünknek harmincz éven át volt tanárát, ki ez év őszén vált meg hivatalától. Kötelességtudás, lelkiismeretesség vezette hosszú pályáján. Hajthatatlansága, vasakarata, nagy munkaereje a kezdet, az úttörés nehéz és hálátlan, de annál becsesebb munkájára, az akadályok leküzdésére különösen képessé tették őt. Munkaszeretetben, pontosságban senki nem múlhatta őt fölül. Nevét meg fogja őrizni ez az intézet, és tisztelettel fogja kiejteni minden kartársa, minden tanítványa.

Ott találjuk *Csiszár Sándort*, az elsők egyikét, gyakorló iskolánk képzett, lelkes tanítóját. Az ő utasításai, tanácsai, növendékeinknek életpályáján becses útravalók. Az ő tevékenységének, munkásságának nagy sikere volt és van. Mert hogy munkásságunknak meg legyen a kivánt sikere, arra szükséges, hogy fontosságáról meg legyünk győződve. Ki azt, a mivel foglalkozik, csak mellékes dolognak tekinti, s mindig magasabb feladatokról ábrándozik, az eredményeket soha nem fog elérni. Kitartóan szivvel-lélekkel teljesíteni azt a feladatot, a mit az élet körülményei elénk szabnak, a legméltóbb az emberhez. Csiszár Sándort kielégíti az az életczél, hogy a gyakorlatban ügyes, jeles tanítónőket képezvén, *ezáltal* emelje a népnevelésügyet és a tanítói hivatottságot, s ő ennek e szép czélnak emberül meg is felel.

Ott találjuk *Radó Vilmost*, ki mint képzőintézeti tanár az állami Pædagogiumban kezdte meg működését, s jó szerencsénk

onnét hozta intézetünkhöz, melynek egyik legerősebb oszlopa, támasza volt mindig, s az ma is. Mindnyájan ismérjük és becsüljük az ő hatalmas, erős egyéniségét. Hányszor tapasztaltuk mi, volt tanítványai, hogy az ő tanításának különös világossága átsegít az akadályokon, átlátszóvá tesz sok addig előttünk homályos dolgot, megelevenít élettelen tárgyakat, nyelvének gazdagsága és pompája kiszinezi a tanulmányok egyhangú szürkeségét. Mint a magyar nyelv és irodalom tanára megszeretteti bűbájos nyelvünket, feltárja szépségeit, finom elmeéllel és művészi érzékkel bonczolgatva az irodalom remekeit, a legnemesebb, legtisztább élvezetre, a *szép* élvezetére képesít bennünket. Mint a tanítás módszerének művésze növendékei százait készítette elő életpályájukra. Növendékeinek százai nyertek egész életükre kitörülhetetlen benyomást az ő tanításaiból. Mert miként a művész vésője a kemény anyagból is könnyed és lelki tartalommal biró alakot is tud teremteni, úgy az ő tanítása is mélyen bevéső dik a lélekbe, alakot és tartalmat adva neki. Minden szaván, minden tettén rajta van az ő sajátos erős egyéniségének a bélyege. De nem csak tanítása feledhetetlen, az ő maga is. S nemcsak feledhetetlen, hanem tisztelt és szeretett is, mert ennek a harmonikusan nagy stilű embernek galamb a lelke, arany a szive.

Radó Vilmos munkássága, bár tulterjed az intézet körén, mert nevét pædagogiai és belletrisztikai irodalmi működése révén széles e hazában ismerik, mégis intézetünk köszön neki legtöbbet. Köszön neki egy tudatosan dolgozó, magas műveltségi nivón álló tanítói kart. Köszöni azt, hogy a fejlődése alatt felmerült kérdésekben az ő sokoldalu és széleskörü műveltsége, tapasztalatain alapuló nagy látóköre, világos itélete, minden kérdésben iránytűként mutatta meg a haladás útját. Köszöni azt, hogy az intézet tanári testületében az ő szeretetreméltó tulajdonságai segítették mindenkor fentartani azt az összhangot, a mi a sikeres együttműködés feltétele. Köszöni, hogy jelentékenyen hozzájárult intézetünk jó hirnevének megszerzéséhez. Neve hálás szivünkben s az intézet történetében örökre élni fog!

Mélyen tisztelt ünneplő közönség! A szerencse már szüle-

tése napján melléje állott ennek az intézetnek. Mert nem ritka szerencse és nagy áldás-e már magában az, hogy az intézet tanári testületének zöme évek hosszú során állandó volt, hogy nem hiú kisérletek, hanem komoly munka, élettapasztalatokkal gazdag, értékes munka jutott osztályrészül neki? S még ennél is nem nagyobb szerencse-e, hogy ünnepeltjeink, kiket a sors kegyelete idevezérelt, s kik ennek az intézetnek szentelték egy emberöltő munkásságát, szivük, lelkük egész erejét, egytől-egyig talpig derék, egész emberek, jó emberek? Nem mérhetetlen szerencse-e, hogy tőlük nyerték a tanítványok százai legértékesebb képességeiket: az értelmi önállóságot, az ismereteket, a kötelességtudást, a gondolkodásbeli előkelőséget, az érzelmekben finomságot és — a bizodalmat az élethez. Istennek nagy áldása az, ha jó emberek körében növekedünk fel, mert bizodalmunk az emberek iránt egészen ettől függ. Már pedig a bizodalom embertársaink iránt boldogságunk egyik leglényegesebb föltétele.

Kedves ünnepeltjeink! A mai emléknapon első sorban mint munkatárs fordulok Hozzátok. Elhoztam a többi munkatársak nevében is mély tiszteletünket, szeretetünket cserébe azért, hogy szivetek melegét nekünk juttattátok. Elhoztam köszönetünket önfeláldozástokért, jóságtokért, azokért a nagy szolgálatokért, a melyeket ennek az intézetnek sok-sok éven át tettetek, hogy azt fölvirágoztattátok, fölemeltétek. Elhoztam mindnyájunk jókívánatait: hogy adjon az Isten nektek még évek hosszú során át örömöt az életben, örömöt a munkában.

És mint egyike a régi tanítványoknak, elhoztam a volt tanítványok háláját, csodálatát, hódolatát és szeretetét is csekély viszonzásául annak az értékben ki nem fejezhető sok jónak, melyben bennünket részeltettetek. Mi, kik nem csak sejtelemszerűen érezzük, hanem az élettől, a tapasztalatoktól érett itélettel tudjuk már mérlegelni működésteket, a tanítványaitokra való hatást, mi tudjuk csak igazán felfogni értékét a Ti szolgálatotoknak. Érdemeitek nagysága szerint jutalmazzon meg benneteket az, ki mindnyájunknál hatalmasabb, erősebb. Nézzen le rátok és áldjon meg! Áldjon meg!

Budapest. *Katonáné Thuránszky Irén.*

AZ OSZTRÁK FELSŐBB LEÁNYISKOLÁK SZERVEZETE.

Ausztriában, hol eddig a polgári leányiskoláknál magasabb fokú nőnevelőintézetek egységes szervezettel nem birtak, a századforduló év karácsonya a nőnevelés történetére nézve örökké emlékezetes marad.

Mi, kik felsőbb leányiskoláink felvirágzásának évtizedek óta örvendezünk s azok czéltudatos fejlesztését fokozott megelégedéssel szemléljük, kellőképen tudjuk méltányolni az osztrák közoktatásügyi miniszternek 84551. szám alatt kiadott rendeletét, melylyel a felsőbb leányiskolák (leányliczeumok) szervezetét megalkotta s ezzel Ausztria nevelésügyének nagy hiányát pótolta.

Ezen nagyjelentőségű rendeletet az osztrák «Verordnungsblatt» deczember hó 12-én megjelent 65. száma egész terjedelmében közli, s mi abból veszszük át a következőket:

«Az utóbbi évtizedben — így szól a rendelet — Ausztriában is, mint az összes európai államokban, igen érezhetővé vált az elemi és polgári leányiskolák fölött álló és azoknál magasabb, alapos, általános ismeretet nyujtó leányiskolák hiánya. Tartományok, egyesületek és községek fáradoztak és fáradoznak azon, hogy a helyi viszonyoknak megfelelő felsőbb leányiskolákat életre keltsék, s így ezen iskolák száma évről-évre gyarapodott. Ezen iskolák külső és belső szervezetüket tekintve, igen sokfélék voltak, s bár e sokféleség jogosultságát a helyi viszonyokra való tekintettel tagadni nem lehet, a szervezet alapkérdéseit illetőleg a fejlődést épen ez a sokféleség akadályozta meg. Ezen szervezetlenségből fakadó hiányok egyike az, hogy egy határozott irányú és czélú

oktatásnak megfelelő tanítói eljárás megteremtése, mely pedig a kellő sikernek elengedhetetlen feltétele, mind ez ideig lehetetlen volt.

A hiányzó egyöntetüség megnehezítette a leányiskolák sajátosságának megfelelő tudományos és didaktikai műveltséggel biró tanerők kiképzését is, ámbár a tanítók ilyen kategoriájának megteremtése már régóta szükségesnek mutatkozott, s ehhez képest a tanítói képzettség az ilyen iskoláknál megfelelő vizsgálati szabályokkal némikép emeltetett is. Függőben tartotta ezen iskolák különfélesége azon jogosítványok kérdését is, melyek a nők magasabb (egyetemi) képzésére vonatkoznak.

Ezen hiányokon kivánt segíteni a miniszter, midőn a leányok felsőbb iskolázása és nevelése tárgyában ez év május havában tartott tanácskozások határozatai, a hozzája benyujtott javaslatok és tapasztalt tanférfiak nyilatkozatainak figyelembe vételével a már eddig is fennállott hat osztályu leányliczeumok mintájára az ujjáalakítást és egységesítést keresztül vitte. E czélból bocsátotta ki a *szervezeti szabályzatot*, a *tantervet* és a leányiskolák tanítónői számára szolgáló *vizsgálati szabályzatot*.

Hogy ezek a rendeletek a szóban forgó iskolák további fejlődését semmi tekintetben se nehezítsék meg, a miniszter csak ideiglenes jelleggel ruházta fel azokat s végleges megállapításukra akkor kerül a sor, ha bővebb tapasztalatok állanak ez irányban rendelkezésére. Uj iskolák felállításánál jövőben ezen rendszabályok fognak természetesen zsinórmértékül szolgálni, s a miniszter azonkívül elvárja, hogy a már fennálló ilynemű intézetek, a mennyiben nem valami sajátlagos czélnak szolgálnak, vagy anyagi viszonyaik által korlátozva nincsenek, ezen egységes szervezethez fognak alkalmazkodni.

A tanterv az anyanyelv és számtan tekintetében az elemi iskola negyedik és ötödik osztályában szerzett ismeretekre támaszkodik, s a tanítás anyagát az összes tárgyakra nézve hat évfolyamra osztja fel. (E tekintetben szerencsésebb a mi jelenlegi tantervünknél, mely a négy alsó és a két felső osztály tantervét egymástól sok tekintetben függetlenné tette, s a tanterv egységét

ezáltal megbontotta.) A tárgyak hat évfolyamra való felosztása az egyes szakok tanítási tervének egységes és alapos kialakulására nézve rendkívül kedvező volt. Áll ez nem csupán a nyelvi tárgyak tantervére, mely tárgyakban a sikert ezenkívül az összes osztályokban magas óraszám biztosítja, de észlelhető a reáltárgyak tantervénél is, melyek csekélyebb óraszámmal szerepelnek ugyan, de épen ezen didaktikai egység következtében a szükségletet teljesen kielégítő mértékben tárgyalhatók. A szervezetnek ilyen előnyeit okvetlenül nélkülöznie kellett volna egy olyan tervnek (melyet különben sok külső körülmény tett ajánlatossá), mely a más czélokat szolgáló, s ahhoz alkalmazkodó polgári leányiskola elvégzését tette volna kötelezővé.

A polgári leányiskolára építeni a birodalmi közoktatási törvény 10. §-ban tervezett *továbbképző iskolák* feladata, melyek fejlődésére különben a közoktatási kormány nagy figyelmet kiván fordítani. A tanterv a német nyelvű leányliczeumokat tartotta ugyan szem előtt, de a helyi viszonyokhoz alkalmazva, más nyelvű iskolák tervénél is alapul szolgálhat. Sőt olyan iskolákra nézve is irányadó lehet, melyek nincsenek hat évfolyamra számítva, s melyek esetleg csak felsőbb osztályaikban alkalmazkodnak a hat osztályú liczeumokhoz.

Az egyes tárgyakban elérendő tanítási czélt a tanterv nem tüzi fölötte magasra, egyrészt, hogy a tanítványok túlterhelése elkerülhető legyen, másrészt, hogy a serdülő leányoknak házias továbbképzésére elegendő idő maradjon.

A kiválasztott tanítási tárgyak pontosan körülvonalozott terjedelme egyrészt egy bizonyos magasabb általános műveltség elérését czélozza, másrészt — legalább egyes tárgyakra nézve — olyan előképzettséget nyujt, hogy az érettségi vizsgálat letétele után a főiskolákon (egyetemeken) a tudományokkal való foglalkozást bizonyos hivatásokra való kiképzés czéljából lehetségessé tegye. A mennyiben ez bizonyos szakokra nézve nem áll, a további kiképzést ezen szakokban, vagy magában az intézetben szervezett, vagy külön szakfolyamokban, külön e czélból alapítandó magasabb nőiskolákban kell a tanítványoknak megszerezniök.

Az egyes tanítási szakok módszeres tárgyalását illetőleg a rendelet utal a meglevő — leányiskolákra vonatkozó — módszertani irodalomra, különösen pedig az ausztriai reáliskolák tanítási tervében kiadott «Utasításokra», melyek sok tekintetben hasznos szolgálatokat tehetnek.

A leányliczeumokban alkalmazandó tanítónők vizsgálati szabályzatára nézve megjegyzi a rendelet, hogy ennek czélja a jövőre nézve ez iskolák számára megfelelő képzettségű tanerőkről gondoskodni, másrészt a nőknek ezen iskolákban való alkalmazását lehetővé tenni. A tanítónők képzése által nemcsak kellő műveltségű *bennlakó* tanerőket lesz lehetséges ez intézetekre nézve biztosítani, de lehetséges lesz ezen iskoláknál a nőket az eddiginél nagyobb mértékben alkalmazni, s így ezen iskolák czéljukat, mely nem csupán ismeretek közlésében, hanem a női természetnek megfelelő nevelés nyujtásában az igazi nőiesség kifejlesztésében áll, sokkal jobban megközelíthetik.

Eddig a szabályzatot kisérő miniszteri rendelet. Magát a szabályzatot folyóiratunk más helyén közöljük. Itt csupán arra mutatunk rá, hogy a szabályzat ritka szabadelvűséggel van szerkesztve, s az iskolák létesítését községeknek, felekezeteknek, egyesületeknek és magánosoknak egyaránt megengedi, csupán a nyilvánossági jog megadását tartja fenn a közoktatási kormánynak.

Mint rendkivül nagy jelentőséggel biró intézkedését a szabályzatnak, kiemeljük még, hogy az a liczeumok igazgatásának nőkre bizását nemcsak megengedi, de egyenesen kimondja, hogy ott is, hol az igazgató férfi, «minden nevelési és tanítási kérdésben a tanári testület egyik nőtagja (Directions adjunktin) áll az igazgató mellett, mint tanácsadó».

A tanterv és a fölötte egyszerű és érdekes «vizsgálati szabályzat» helyszűke miatt mai számunkból kimaradt; azonban februári számunkban azt is közölni fogjuk, s előre is felhivjuk rá érdeklődő olvasóink figyelmét.

Budapest.

Sebestyénné Stetina Ilona.

CSEVEGÉS PÁRISRÓL.*

Mióta Párisban jártam, Zola egy művét olvastam és az a hír döbbentett meg, hogy a katonai mértéket újból le kellett szállítani, mert a mostani franczia nem üti meg az előbbit. Ez, sajnos, bizonyítja az én pesszimista nézeteimet a franczia décadenceről, a mit különben ők maguk is nyiltan bevallanak irodalomban, szinpadon, festészetben. Saját festőink, kik sokáig éltek ebben a légkörben, szintén mutatják ennek a műzüllésnek a különböző válfajait. A nagy mester, az elhalt Munkácsy volt az egyetlen, ki ősmagyaros, magvas természetét megőrizte az őt környező décompositióban.

Azért mégis gyakran bánt a gondolat, hogy ő köztünk élve, nem olyan jutott volna szomorú sorsra. Én láttam a kis hôteljét a rue de Villiersben, mikor még dicsősége délpontján állt. Alig fért bele abba az aránylag kicsiny palotába annyi túlfinomított, dúsan felrakott ékesség. És aztán életmódja. A hírességre szomjas franczia, az a nagy felső tízezrek társasága mohón veti magát a nevezetes emberek után. Ez a szegény nagy ember, ce pauvre Miska, nem talált nyugtot éjjel-nappal zilált idegeivel, roncsolt agyával. On l'a mangé. Igaz, hogy ők halmozták el dicsőséggel, habár nevét sohasem tudták kiejteni. Mr. Mönkázy ép úgy, mint Mr. Litz, az abbé, a mi nagy Liszt Ferenczünk, ki egész franczia volt, tele espritvel, grácziával, játszi könnyed csevegésével. Ők kivették a maguk részét ezekből a mi nagy embereinkből. Ennyit nézetem igazolására és most annál szívesebben térek vissza a nagyságukra, a soha el nem múlható dicsőségükre.

A rám bizott fiataloknak meg kellett mutatni a várost. Időn-

* E czím alatt ugyanazon szerzőtől a múlt évi októberi füzetben is jelent meg egy érdekes dolgozat. Szerk.

ket a város megtekintése és a kiállítás csodái között osztottuk fel. Mindeme munka nagyon kifárasztott. Módszert kellett tartani. A főakadály a közlekedés hiánya. Az óriási távolságok és a gyors és olcsó közlekedés majdnem teljes hiánya nagyon megnehezíti a párisi tartózkodást. A voiture ugyan elég olcsó, de szerénysorsú ember mégis ritkán használhatja. Marad a társaskocsi. Órahosszat kell várni a szoros tömegben, míg számunkat kihívják, mert előbb az irodában egy ilyen számot kell váltani. Több száz ember száll fel, míg a mi számunkra kerül a sor és akkor is a majdnem áthatlan tömegen kell keresztül szorongni, hogy a perronra lehessen jutni, a kocsi fedélzetére. Nem könnyű dolog a keskeny lépcsőn a magas kocsira kapaszkodni és a szédületes tetőről lenézve, végigrobogni a tömött városon, mindig a felfordulástól félve. Nem csoda, hogy annyira elterjedt a bicyclette Párisban; boldog, a ki függetlenül repülhet sietős útján. Különösen a kiállításból jövet, nem lehetett kocsihoz jutni és így nem volt csoda, hogy este dagadt lábbal tértünk lakásunkra, hol reggelig a hideg borogatás némileg helyre hozta szegény járó eszközeinket. De voltak napok, a mikor teljes kimerülésben őriztük a szobát, nem csábított semmiféle csoda, pedig ifjaim igazán csodára járták a világot Párisban. Sorra kerültek a világszerte ismert nagy épületek, terek, kertek. Az épületek régiségüknél fogva, történeti hirességük és szépségüknél fogva elragadták az én kis truppomat, különösen a Notre Dame de Paris, a régi templom tompa tornyaival és gyönyörű belsejével. Ha nem miséznek ilyen templomban, olyan, mint más valami látványosság. Az utazók kegyelet nélkül néznek bele minden zúgba, hangosan adnak véleményt, lapoznak az útikönyvben és sietnek más műremek felé, befutva az egész várost, hogy ki ne kerüljék a hirességeket. Mi valódi áhítattal mélyedtünk bele a templom gyönyörűségeibe, ebbe a Mária-kultuszba. Páris hölgyei újabban hódoltak Sainte Marienak egy fehér szűzies szoborral, melyet egy himzett liliomos szőnyegre állítottak. A kincses kamrában roppant értékű egyházi tárgyak láthatók. Milyen gazdag ez a boldog Franciaország! Mindenütt halomra rakva a sok kincs, egész tárháza a művészetnek és dicsőségnek.

A Louvre. Az idő rövidsége miatt egyenesen a görög ideálhoz siettünk, kinek külön fülkét engedtek át. Ezt a világcsodát bámultuk a többiekkel, mint Drezdában a Rotundában a Madonnát. Itt is eszembe jutott, a mit már olyan sokszor gondoltam a világhirű műremekek előtt. Ha most ez a likacsos, csonka szobor valahol a többi márványok között állana, vajjon hányan vennék észre. Bizonyos, hogy nehány biráló csinálja meg a véleményt és a többi utána mondja. Ritkán találni önálló itéletet. A legtöbb ember nem meri kimondani, milyen benyomást tesz rá egy-egy kép vagy más műtárgy. Pedig kár. Egyéni legyen a produkczió, egyéni a birálat is. A műértelem magasságára kevesen emelkednek, vezérek kellenek, hanem hogy affektált elragadásba essünk valami előtt, a mit nem értünk, csak mert könyveket irtak a dologról, az se nem helyes, se nem őszinte. Drezdában évtizedeken bámulták a Rafael és a Holbein Madonnát. Kiderült, hogy a Holbein eredetije valami német kastélyban rejlik és hogy nem Rafaeltől van a másik. Ilyen csalódásba lehet esni.

A Louvreban főleg a Greuze franczián bájos dolg tet-ai szettek, minthogy egyáltalán a franczia iskolát szemléltük. Ép így a Luxembourgban az utolsó tíz év remekeit. Ott főleg az orosz Marie Bashkirtseff képei érdekeltek, mert ennek a bámulatos leánynak a három kötetű naplója bennem nagy érdeklődést keltett. Huszonhárom éves korában múlt ki az a fényes tehetségű, szép és nagyszellemű leány, ki a híres festő Bartien Lepage és Maupassant teljes figyelmét magára vonta. Képei, les gamins és két női arczkép modern, világos modorban vannak, de a naplóját magasabbra tartom, mint festményeit.

A Pantheonban a Victor Hugo sírja és a dicső Carnot-család a legnevezetesebb. Ide belépti kell, mint a Palais Royalban, mit a miniszteriumból kell hozni. Az a nagy épület egész alsó folyosója híres sírokkal van tele. Innen már többször kitettek olyan halottat, kit valamikor nagy tisztelettel eltemettek. Mert az idő változandó és benne a franczia leginkább. Most Mirabeaut fogják visszahozni és akkor talán Dantonra kerül a sor. A felső termek Puvis de Chavanne halvány freskóival vannak diszítve, a modern sil-

houtte vastag vonalaival. Jeanne d'Arcot és Genovévát dicsőíti egész sorozatban. A Dôme des Invalidesban mindig búcsújárás van a Napoleon-sír megtekintésére. A sokat vándorolt halott most már véglegesen pihen remek sarcophagjában. A franczia Iliász herosza. A szinházban akkor Bergerac Aiglonját adták a kis Napoleonnal, ki hazánk másik felében, Ausztriában végezte be rövid pályáját. A Chambre des Deputés előtt minden nap el haladtunk, emlékezve, hogy itt is pörölnek, veszekszenek, obstruálnak, sőt a dynamit is fenyegeti a szegény honatyákat. A Mr. le président kertje előtt is álltunk, de háza olyan mélyen benn áll a sűrü zöldben, hogy abból nem látni semmit sem. Szépen lakik, de mi az a hajdani Tuilleriák pompájához képest. Maga a királyi palota már nem létezik, azt széjjeltépte a nép telhetetlen dühében, de körös-körül a díszes foglalat áll. A kertben a Gambetta szobra, Alsace-Lorraine elesett katonái szobra, Lafayette, mind megannyi jele a véres harczoknak, mik ezt a szép országot oly ellentmondó elemekkel feldúlta.

Lépten-nyomon a történet kisért és annyi igaz, hogy semmiféle történetet nem tudunk olyan jól, mint a franczziákét, ennek a fényes népnek minden eseményét.

A várost ismerjük, mintha benne születtünk volna, mit lehetne még erről mondani, de a théatre français-t említem még, a hol egy darabot adtak, mit mi is ismertünk: A hol unatkoznak. Nos, ez egy kis csalódással járt. Bár a comédie nem volt a saját házánál, mert az leégett, az előadás nem volt olyan előkelő, elegáns, mint vártuk. Az én fiataljaim különösen erősítették, hogy nálunk Prielle ezerszer előkelőbb. Nem voltak megelégedve. Az én gárdám különben is igen művelt izlésűnek bizonyult nagy örömömre, mert sokszor meggyőződhettem róla, hogy ezek már értenek valamit, ezek nemcsak auktoritás szerint beszélnek, hanem saját nézeteiket tudják érvényre hozni. A temetők, Montmartre, Père la Chaise. Mi az új montmartrei templomtól fogaskerekűre beszállva, Montmartreba mentünk Heine sírjához. A poéta, ki körül annyi mérges veszekedés folyik. Szobrát New-Yorkba kellett vinni, ott sincs békességben. Németországban még nem lehetett felállí-

tani, még Düsseldorfban sem, a hol ő született. Corfuban, az Achilleonban állt a beteg költő képmása. Azt gyönyörűnek mondják. Elhúnyt nagy királynénk állította kertjében, a liberális uralkodónő, ki a szabad szellemű írót oly nagyra becsülte. Most talán a lainzi kertben fog titokban tovább diszíteni, mert ott a profán világ nem látja majd. Szegény Heine. A mint a temető kapuján kérdeztük, azonnal egy nyomtatott lapot adtak az nap keltezésével, melylyel megtaláltuk szerény, egyszerű sírját, friss virággal beültetve. Letettük rózsáinkat a dalkönyv-író pihenőhelyére és elmélyedtünk az emlékezetén. Mennyi friss látogatójegy párisi szokás szerint. Mi is letettük magyar neveinket, megtoldva a hódolat nehány benső soraival. Aztán virágot szakítottunk azok számára, kik otthon is bámulói ennek a német géniusznak, ki sohasem fog meghalni, akárhogy akarják agyonütni, mert szerencsére a géniusz halhatatlan.

A Szajnán virágos bárkába láttuk szállni a persa saht Sèvres felé, hol még az nap halálosan megtámadták, a nélkül, hogy baja történt volna. «On lui rend trop d'honneurs», — mondta a parton egy úr, ki velünk az idegen uralkodókról beszélt. És mégis örülnek az idegen szuveréneknek, ők, a kik mindig a királyi és császári pompára hajlottak. Csináltak is a persa uralkodó tiszteletére olyan esti ünnepélyt a kiállításban, a mit soha el nem lehet felejteni. Mi az egész napot a kiállításban töltöttük és csak késő éjjel térhettünk vissza. Felmentünk az Eiffelre. Általánosan bizonyították, hogy a régi kiállítás eme csodája a mostaninak a clouja volt ismét. Valóban, ennél nagyszerűbbet én sem tudtam találni az egész csodás kiállításban. Bár össze volt ott halmozva a világ minden régi és újabb kincse, ez volt a legnagyobb mű nemcsak helyi nagyságban, de nagyszerűségében. Én megint olyan extázisba estem, mint mindig, ha a jövendő titkai egyszerre kitárulnak előttem szinte látnoki tisztaságban. Ez az igéret földje, ez nem ábránd, ez valódi, megmászható igazság. Ez a torony, a mit rútnak is mondottak, az egy szépség; hozzászoktunk, megszerettük, el sem lehetnénk már nélküle. Ezzel a toronynyal megint kitűzték a francziák a soha nem szűnő haladás fénylő hegyét. Ha az egyszerre meggyullad vil-

lamos füzérben, ha az ragyog, világít, édes meleg járja át a szivet. Igen, az a vas melegít az reménynyel tölt el, milyen csodákat fognak még teremteni az ő jele alatt. És ott fenn! Az egy rege. A kiállítás, Páris, a távoli Francziaország; ez a jelen trónja. Ott sötétlik a Montmartre hatalmas temploma. Csupa kő és márvány, massziv és tán soha el nem múló, parancsoló hatalomban. Az Eiffel magasabb. Egy könnyed, átlátszó alkotmány, mintha minden perczben összedőlhetne; de ám ez is az örökkévalóság jelképe, ez a haladás, a teknikai ügyesség mesteri szerzeménye, mely a földnek kényelmet biztosít. A francziák az Eiffel nevét francziásan ejtik, jól teszik, nem csodálom, ha magukénak vallják ezt a nagy géniet.

A kertek és a terek engem újból el ragadtak. Mennyi tér, mennyi levegő ebben a kolosszális városban. Milyen nagyúri bőkezűség. Épület helyett fa és virág, házak helyett szabad terek. Ez teszi nagygyá a nagy városokat. Nem a szoros utczák, nem a magas házak, ezek a virágos szökőkutas kertek, melyekbe szobrokat állítanak, ezek az óriási terek, melyeken a nemzet dicsősége emlékekben szól hozzánk. A Parc Monceauba újabban Maupassant és Chopin szobrát tették. Milyen jól illenek oda az izlésesen elrendezett facsoportok elé, a nagy közönség, a játszó gyermekek seregébe. Maupassant lábainál egy egészen modern párisi hölgy ül csipkés divatos szoknyákban. Chopin mellett szintén egy Watteau épen úgy. A hölgyek mesterei, azoké, a kik el tudnak merengni a romanticzizmus eme nagy képviselői előtt. Milyen bájossá válik ezáltal az a kert, hol annyi fehérlő márványban szól hozzánk a költői emlék. Ezek tehát leginkább nekünk, nőknek, zengtek és festettek. Bizonyos, hogy az a bájos, könnyebb művészet hamarabb gyujtja a hölgyet, míg a férfiak természetesen a vitézebb művészet felé hajlanak.

És most utoljára vissza a kiállításba. A palais du costume nagy vonzerőt gyakorolt a hölgyekre, ép úgy, mint Worth és a többi ruhaalkotó kiállításai. Már akkor úgy tolongott a női közönség, hogy alig lehetett a csodák elé jutni, később még hajba is kaptak, mert hosszasan rajzoltak, jegyeztek. Hát csodálatos alkotások voltak azok a ruhák, a fényűzés egész legendái, de épen

leginkább csak az előkelőség és a nagyon gazdagok, a királynők és a szinésznők részére. A nagy középosztály innen nem vihette el mintáit. Pedig épen nem utolsó dolog a nagy nőközönség számára dolgozni, tanítva őket egyszerű, de izléses és czélszerű öltözködésre. A reformruhát nem is találtam sehol sem, holott okos nők annyira foglalkoznak azzal az eszmével, hogy mint kellessen öltözködni, hogy például sáros téli időben ne kellessen ruhát, esernyőt, karmantyut és esetleg egy kis csomagot is kézben vinni. Ezt a talányt még nem fejtettük meg, minden oklevelünk mellett. Pedig az megváltás lenne az elviselhetlen kényelmetlenségtől.

Le pavillon de la femme nem volt olyan gazdag tartalmú, mint reméltük. Genetikus egymásutánban fejlődése, szereplése — egészben még egy szegény történet. A jelenkor diszíti, emeli ezt az érdekes fejezetet. A gyermek conveuse egészen meghatott. Apró, éretlen emberi csemeték kis üvegházban, nagy melegben egy picziny kis nyugvóhelyen, biztató tisztaságban. Táplálják, mosdatják, mérik ezeket a piczinyke lényeket, — és majdan emberek lesznek belőlük, talán miniszterek. Szegények, gazdagok hozzák a conveusebe a kisdedeket és ott mindennap meglátogathatják. Így milliók szeme alatt növekedett, nyujtózkodott ez a picziny apróság kicsiny tagjaival, életet várva, kapva, nagyon tudós, nagyon jó emberektől. Ha egész Franciaországban azonkívül is úgy őrködnének a kisdedek fölött, nem pusztulna el annyi és nem szállna le az ország létszáma, nem lenne olyan kevés gyermek; mert ott is szörnyű nagy a halandóság.

Szépen állitották össze a békekongresszus csoportját. Sok női arczképet vehettek be, élén Suttner bárónővel, a híres békeagitátor szép vonású képével. Az ő nagy műve: «Die Waffen nieder». Elolvasta azt minden uralkodó, minden békebarát. Ezzel a művével számlálhatlan barátot nyert az ügynek, mely minden bizonnyal majdan az ő gondolkozása szerint fog megoldást nyerni. Az ő szava hangzik mindenütt, a hol ezt a nagy dolgot tárgyalják. Az ő véleményét meghallgatják a világuralkodó diplomaták, miniszterek. Ez a szép, okos és nőies asszony mindenütt propagandát csinál, mindenütt hódít. Az élczlapok békefuriának mondják. Ő megtéveszt-

hetlen; szüntelenül dolgozik szép művén, mely munka mind nagyobb terjedelmet nyer.

A tanításról oly gyönyörűen számolt be dr. Erődi nálunk, hogy nekem erről írnom nem kell. Kaptunk is Camille Séetől szives köszönőlevelet. Az anyag olyan nagy, ha Párisról írunk, hogy erre a szűk térre már nem is fér. Bevégzem a világítással. Midőn innen elindultam, azt mondtam, hogy engem a kiállításba főleg a modern világítás csodái csábítanak. Nem csalódtam. Az a csodaéj káprázatos lángtengerével bevilágított a jövőbe. Milyen világosság, milyen fényesség lesz. Ettől majd eltűnnek a sötét szellemek, melyek még most aknamunkát végeznek. Majd legyőzzük, mert nagyon világos lesz. Először az Eiffelről néztük a kigyulladó fényességet, a Trocadérot, a pavillonok csillagkoszorúit, aztán lesiettünk a Szajna partjára. A folyó egy lávaömlés. Bárkák, hajók, rajta életképek. Tűzijáték, mely lángkévéivel felnyúlt az égig. Ott valahol a hold is szégyenkezett, a csillagok halványan köszöntek le, az a világ ott fenn eltűnt ezektől a lángnyelvektől. Csak úgy patakzott a tűz, csak úgy szikrázott a levegő, csak úgy lobogott a víz. Milyen fényáram, mindent láttunk világos plasztikában, mondom a jövendőt is.

Egy kis kedves epizóddal zárom be párisi kirándulásomat. Magyar-franczia epizóddal. A quartier latinban ebédeltünk, mikor egy magyar rokonunkkal találkoztunk. Sietve beszélte, hogy ma lesz a Sorbonne előtt a diák világkongresszus felvonulása és hogy a magyarok is ott lesznek díszruhában. Mi nők azonnal elhatároztuk, hogy ott leszünk. Már az utczán láttuk magyar fiainkat nemzeti díszes zászlóval, magyar diszben; dobogott a szívünk a háromszinű nehéz selyem láttára. Páris utczáin a magyarok fölvonulása! Hosszú sorokban vonultak el a világ minden diákküldöttei; nemcsak Európa küldte tanulófiait, a jövő nagy reményét, hanem a többi világrészek is. Érdekes volt nézni a sok tipust, a szellemes homlokot, a tüzes szemet. Ez az élet, ez az ifjúság. Mi a kordon mögött foglaltunk állást, négy magyar, lelkes nő. Épen friss rózsa volt a kezünkben. Midőn a magyar fiúk közeledtek, átvillant a gondolat fejemben, hogy a magyar zászlót kellene vele ékesíteni. Az

én hölgyeim félénkek voltak, de én megfogadtam, hogy virágaink ott lesznek. Midőn a rendező sergeant a tömeget utasítva, közelembe fért, kértem, adja át a zászlóvivőnek a virágot. Egy perczig rám nézett, aztán utat nyitott. «Allez vous même, Madame» — és én már is ott álltam az ifjak között. «A magyar zászlónak!» — egyszerre felhangzott a dörgő éljen, kalaplengetés, kezek intése. A lobogót leeresztik, feltűzik a virágot és felemelve, magasan tartva, ott int a rúd hegyéről mosolygó rózsa; «éljenek a magyar hölgyek!» hangzott minden magyar ajakról és pár percz mulva már ott állt előttünk az elnöki hármas-bizottság, szép, lelkes szavakkal megköszönve, a mi percznyi sugallat volt. Milyen szépen állott nekik a díszes, színes ruha. Még egy ötös-bizottság, hajlongva, egész beszédet rögtönözve és a francziák bámulatára beviszik a virágos zászlót; még a kapuban imbolyog rajta a csokor, «éljen a haza, éljenek a magyar nők!» Utánuk a zászlók egész sorozata, de virág egyiken sem volt. Mi boldogan tűntünk el a kiváncsi tömegben. A magyar fiúknak jól esett a figyelmünk és nekünk édes emlék marad óváczijuk.

Nehány nap mulva elhagytuk Párist, Francziaországot, a hol annyi gyönyörűséget élveztünk. Nagy az a nép, ragyogó a tehetsége, fényes a multja. Csak a jövője némi aggodalommal tölti el azt, ki igazi bámulattal tekint fel hozzá. Hiába a jó erkölcs a nemzet hátgerincze. Vissza kell nekik térni a természethez, a valódisághoz, a természet törvényei kérlelhetetlenek; a mit a sötétben vétkeznek, az világos nappal látszik. Szól ez minden nemzetre. Vannak a francziáknak olyan vezérszellemei, melyek vissza fogják őket vezetni az erő, a hatalom útjára. Ők olyan magas értelmiséggel vannak megáldva, ők oly gyorsan értenek mindent, oly élénken gondolkoznak, nem fognak hátra maradni a nagy világhaladásban, mi ezután be fog következni.

Budapest. *Vidéky Apollónia.*

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

A leányok gazdasági oktatása érdekében. A bajai gyümölcsészeti egyesület elhatározta, hogy telepein első sorban a nők munkaképességét fogja emelni, illetőleg a nőknek a kertészeti pályára való kikészítésével a nőknek új, az ő nemi, családi és társadalmi viszonyuknak megfelelő keresetágat nyit, hogy azt az egyensulyt. mely a nőknek némely pályára tódulásával társadalmunkban megbomlani látszik, helyre állítani segítse. E czélból az egyesület folyamodványt nyujtott be a földmívelésügyi ministerhez, kérve, hogy az egyesületnek női kertészeti iskola nyitására illetve hivatásos kertésznők képzésére engedélyt adjon s az egyesület anyagilag és erkölcsileg támogassa. Mi, kik a nők gazdasági képzésének szükségét először hangoztattuk, örömmel üdvözöljük a bajai gyümölcsészeti egyesületet e nemes törekvésében s folyamodványa sikerében annál inkább bízunk, mert tudomásunk szerint a Mária Dorothea Egyesület épen most adott be a földmívelésügyi ministerhez ugyanezen ügyben folyamodványt, melyben a hasonló irányú és czélú mozgalmak kegyes támogatását kéri. A földmívelési és közoktatási ministerek különben is egyetértőleg czélul tűzték ki a nők gazdasági és kertészeti képzésének felkarolását.

Folyóiratunk legközelebbi számában foglalkozni fogunk még a következményeiben nagyjelentőségü folyamodványnyal, melyet a bajai Gyümölcsészeti Egyesület szerkesztőségünkkel a következő megtisztelő levél kiséretében küldött meg.

«Tekintetes Szerkesztőség! Mellékelve van szerencsém azon folyamodvány másolatát megküldeni, a melyet a földmívelésügyi minister úrhor egyidejüleg beadtunk.

A tek. Szerkesztőség lapjának czíme magában foglalja azt a czélt. a melyet a «Nemzeti Nőnevelés» szolgál.

Ezen czél szolgálatában írtuk meg azt ide zárt sorokat.

Mély tisztelettel kérjük a tek. Szerkesztőséget hogy az azon sorokban foglalt eszme, a kertészeti pályának a nők részére leendő meghódítása s a nőknek a gazdasági és kertészeti foglalkozásokban leendő sokkal intensívebb kiképzése érdekében úgy lapja útján, mint társadalmi úton minél nagyobb tevékenységet kifejteni s ügyünket mielőbb diadalra segíteni kegyeskedjék.

Tisztelettel megjegyezzük még hogy emlékiratunk elkészítéséhez az impulsust jórészt a Nemzeti Nőnevelésből merítettük.

Baján, 1901. jan. 6. Hazafias tisztelettel a bajai Gyümölcsészeti Egyesület nevében *Nagel Sándor.*

*

A budapesti II. kerületi áll. tanítónőképző-intézet emlékünnepe. A budapesti II. ker. áll. tanítónő- és nevelőnőképző-intézet és az I. ker. áll. Pædagogium deczember 16-án, a két intézet megnyitásának 31. évfordulóján, ünnepet rendezett a tanítónőképzőnél leghosszabb ideje működő négy tanárnak: Molnár Leontinnak, Radó Vilmosnak, Nagy F. Károlynak, Csiszár Sándornak tiszteletére. Egyúttal alkalmul szolgált ez Szente Józsefnek és Karkis Istvánnak, a szolgálattól immár megvált két kiváló tanárnak ünneplésére és a tőlük való bucsuzásra is. Az ünnepeltek közül Szente József és Radó Vilmos a Pædagogiumnak is voltak tanári, Nagy Károly pedig még most is működik azon intézetnél is.

Az emlékünnep szorosan családias jellegű, családias melegségű volt. Résztvettek benne az áll. Pædagogium és a II. ker. áll. tanítónőképző jelenlegi és volt növendékei igen nagy számmal, továbbá a két intézet, valamint az Erzsébet Nőiskola tanári testületei, az ünnepeltek személyes tisztelői és barátai, tanügy köreink számos kitünősége, így: Dr. Verédy Károly, Vámossy Mihály, Lázárné Kasztner Janka, Péterffy Sándor, Peress Sándor stb. Családi jellegéhez képest az ünnepen vallás- és közokt. minister iumunk hivatalosan nem is volt képviselve; mindazáltal megjelentek rajta dr. Axaméthy Lajos min. tanácses és Kuliszeky Dezső min. oszt. tanácsos urak.

Az áll. Pædagogium és a II. ker. áll. taníténőképző-intézet növendékeiből alakult vegyes énekkar Orlando fönséges Hymnusával nyitotta meg az ünnepet. Majd Katonáné Thuránszky Irén, a II. ker. tanítónőképző igazgatója emelkedett hangú üdvözlő beszéde következett. Azután dr. Kiss Áron, az áll. Pædagogium igazgatója üdvözölte, szép beszéddel az ünnepelteket, majd dr. Kovács János az áll. Pædagogium tanára, a tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesületének választmánya nevében szólott hozzájuk hivatkozva mint út törökére, az ő nagy érdemeikre. A kereskedelmi Akadémia és a szülők nevében Bogyó Samu keresk. akadémiai tanár üdvözölte ékes szavakkal az ünnepelteket. Mészáros Zsófia, a tanítónőképző növendékének üdvözlő beszéde után, Egedy László, a Pædagogium növendékének tartalmas, szép üdvözlete következett, ki Nagy Károlynak díszes emlékalbumot nyujtott át. Végül Furkó Mária tanítónőképző-intézeti növendék ajánlotta fel az intézetnek az ünnepeltek képmásit, melyeket a II. ker. tanítóképző tanári testülete és növendékei készíttettek ez alkalomból. Erkel örökszép Hymnusának vegyes karban éneklése fejezte be a megható emlékünnepet, melynek végeztével az ünnepeltek tisztelői és kollégái a budai Vigadóban kedélyes, barátságos lakomára gyültek össze.

*

A győri állami tanitónőképző-intézet jubileuma. Folyóiratunk mult havi számában megemlékeztünk már röviden a győri állami tanítónőképző intézet 25 éves fennállásának emlékére rendezett fényes sikerü ünnepélyről, melyről utólag a következők irják nekünk, «Az intézettel együtt jubiláltak: dr. *Kautz* Gusztáv, igazgató-tanácsi tag, dr. *Sikor* József, intézeti orvos, *Staáb* Lénárd zenetanár és *Fadgyas* Pál hitoktató.

A jubileum hálaadó isteni tisztelettel kezdődöt, mely után az iskolai ünnepet, *Kuliszéky* Ernő kir. tanfelügyelő lelkes beszéddel nyi-

totta meg. Utána a minister képviselője dr. *Axaméthy* Lajos ministeri tanácsos beszélt, aki *Józsa* Mihály tanfelügyelő kiséretében jelent meg az ünnepen s a ki úgy megbizója, mint a maga nevében üdvözölvén az intézetet, átnyujtotta a nevezett jubilansoknak a minister levélbeli elismerését. A ministeri tanácsos mint ünneplő érkezett Győrbe, de a győriek ünnepeltté tették őt nemcsak kitüntető megjelenése miatt, hanem lélekemelő üdvözlő beszédje, főkép pedig lekötelező nyájassága miatt. Az ő beszédje után udvözölték az intézetet *Zechmeister* Károly, kir. tanácsos, polgármester, a város nevében, *Goda* Béla alispán pedig a vármegye nevében. *Pataky* Irma igazgató tartalmas előadásában az intézet 25 éves történetének főbb mozzanatait ismertette. Szép és hatásos üdvözlő beszédeket mondtak még: Kiss Mariska tanítónő a volt növendékek és *Horeczky* Emilia a mostani növendékek nevében, továbbá *Nagy* László, mint a tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesületének kiküldöttje, dr. *Hermann* Antal, a polg. isk. tanárképző tanfolyam megbizottja, *Ruppenthal* Lajos, a győri polg. leányiskola képviselője és dr. *Karácson* Imre, a győrvidéki tanítóegyesület elnöke, melyek után Kuliszéky E. kir. tanfelügyelő záró beszéde következett.

A vendégek között ott voltak a vidéki társintézetek küldöttei: Pápáról, Pozsonyból, Csurgóról, Budapestről és — legtávolabbról — Zágrábból. Hasonló mértékben emelték az ünnep jelentőségét a volt növendékek, közöttük nemcsak szomszédos megyebeliek voltak, hanem torontáli is volt. A helybeliek között, a város és megye képviselőin kivül ott voltak az egyházak előkelőségei, a katonaság küldöttei, a hivatalok, hatóságok, egyesületek és iskolák képviselőin kivül, szülők. egyesek sokan, sokan.

Az iskolai ünnepet 100 terítékű társasebéd követte, hol a sok szép pohárköszöntés között felolvastak néhányat abból a nagy csomó üdvozlő iratból, melyek között *Vaszary* Kolosé, gr. *Csáky* Albiné, *Fehér* Ipolyé, *Berzeviczy* Alberté, *Zirzen* Jankáé és *L. Kasztner* Jankáé voltak az elsők.

Este 10 pontból álló hangverseny képezte az ünnep második főrészét. Az első pontban az egyik jubilansnak dr. *Sikor* Józsefnek szépen sikerült alkalmi költeménye szólt az ünnep jelentőségéről. A második pontban *Storck* «Éji varázs»-ában a jubiláló karmester, *Staáb* Lénárd aratta a sikert. A következő három pontból a magyar nemzeti érzésnek szóban és magyaros zenében való kifejezése domborodott ki. *Liszt* Ferenczнek a «Szózat» és «Hymnus» feletti «Rapsodiá»-ja keltette fel ezt az érzést, utána *Arany* Jánosnak a «Csodaszarvas»-ról írt regéje a magyar hőskor csodás világába ragadta a hallgatók lelkét és *Stojanovics* magyar zenéje segítette a sikert, végül *Székely* Imre «Ábránd a Bánkban legkedveltebb dallamai felett» cz. műve és ennek művészi előadása méltó tagja volt e triásznak. Alig hangzott el ezek után *Holczmann* Ferenczнek az iskolai életből vett vidám hangú «Monológ»-ja, utána *Várady* Antalnak «Az ezüstfátyol legendája» ismét komoly hangulatú, mély vallási érzelmeket keltett. Olyan volt ez az együttes hatás, mintha e hangverseny az ezer éves magyar királyság és kereszténység ünneplése lett volna, pedig csak az intézet vezető szellemének, nevelő irányának tükröződése volt. *Csukáss* Etelka «Magán dal»-ában művészi volt a műdal, de elragadó a magyar népdal. Végül *Pálmay* Lenke gyönyörű

«Szavalat»-a hatotta meg hallgatóit egész a könyezésig. A *Rákóczy*-indulónak zongora kiséretű hatalmas karéneke fejezte be a szép műsort.

*

Marikovszky Menyhért jubileuma. A máramaros-szigeti állami felsőbb leányiskola szeretett igazgatójának tiszteletére abból az alkalomból, hogy 40 éves tanári munkásságát betöltötte, szép ünnepet rendezett az iskola tanári testülete s a város és megye intelligens közönsége. A nagyszabású ünnep, mely az egyszerű iskolai ünnep határait messze túlszárnyalta a m.-szigeti megyeház fényesen diszített nagytermében folyt le. Az ünnepen a felsőbb leányiskola tanári testületén, a növendékeken, azok szülőin kívül részt vett a vármegye összes előkelősége, élén a főispánnal és szeretetreméltó nejével; ott voltak a m.-szigeti középiskolai igazgatók és tanárok s ott volt a felsőbb leányiskolák ministeri biztosa, Szuppán Vilmos kir. tanf. Budapestről, hogy jelenlétével az ünnepély jelentőségét a fölebbvalók elismerésével is emelje. A megnyitó beszédet Miller Gyula, az intézet tanára tartotta, majd a növendékek fogadták lelkes üdvözlő dallal az ünnepelt és szeretett igazgatót, kinek tiszteletre méltó lényét a szeretetnek e fokozott nyilvánítása nagyon elérzékenyítette. A növendékek közül hárman üdvözölték egyszerű szavakkal, az iskola tanári testülete nevében ismét egy tanár szólt, tolmácsolván a testület minden tagjának tiszteletét és szeretetét s átnyujtván a tanári testület ajándékát, az ünnepelt megkoszoruzott életnagyságú arczképét. Ezután Szuppán Vilmos üdvözölte, átnyujtván a Wlassics Gyula, közokt. minister elismerő és üdvözlő levelét. A küldöttségek nevében Szabó Sándor alispán, Szerémy György polgármester, Dobay Sándor és Malonyai István gimnáziumi és Kovassy Zoltán tanítóképző-intézeti igazgatók. Régi fiútanítványai nevében Lator Sándor országgyűlési képviselő ezüst tentatartót, a volt leánynövendékek nevében Szabó Ida egy ösztöndíj alapítványról szóló okmányt adtak át szeretett tanáruknak és igazgatójuknak. A himnus eléneklésével az ünnep első része véget ért, folytatását találta azonban a fényes díszebéden, hol a lángoló szeretettől szikrázó toasztok hosszú sora következett. A ragaszkodásnak és tiszteletnek e hatalmas megnyilatkozását Marikovszky Menyhért a vármegye közönségétől valóban meg is érdemelte, mert 40 év óta lelkesen és sikerrel fáradozott a megyében az ifjúság nevelésével; 17 éven át a m.-szigeti ev. ref. gimnáziumnál működött, 23 évet pedig állami szolgálatban töltött, mint a felsőbb leányiskola igazgatója. Az az üde, fiatalos erő és lelkesség, melylyel hivatalát ma is, negyven évi szakadatlan munka után teljesíti, bizonyitja legékesebb szavakkal, mily kedvvel, tűzzel, szeretettel és kitartó hűséggel végezte mindenkor kötelességeit. Mert csak az örömmel és szeretettel végzett tanítói munka nem fáraszt, csak ez biztosítja a sikert, melynek bizonysága itt nemcsak a m.-szigeti felsőbb leányiskola kitünő hírneve, hanem a derék férfiakká és derék nőkké fejlődött tanítványok nagy serege, kik munkaerőre ma is ifjú mesterüket szeretettel veszik körül s kivánják neki velünk együtt, hogy a gondviselés szellemi és testi erejét a gondjaira bizott intézet és a magyar nőnevelésügy javára még sokáig megtartsa.

*

Az osztrák leányliczeumok ideiglenes szervezete.

I. Általános határozmányok. 1. §. A leányliczeumok czélja *a)* a modern nyelvekre s azok irodalmára való tekintettel a női sajátosságnak megfelelő, az elemi és polgári iskolánál magasabb általános képzés nyujtása *b)* s egyuttal a hivatásszerű kiképzésre való előkészítés.

2. §. A teljes leányliczeumok hat osztályból állanak, melyek mindegyike egy évfolyamot alkot. Csak az iskolák ezen kategóriája viselheti a leányliczeum nevet.

3. §. Az országos iskolahatóságok engedélyével a leányliczeumokkal a hivatásszerű képzés szolgálatában álló szaktanfolyamok hozhatók kapcsolatba.

4. §. A leányliczeumok vagy nyilvánosak vagy magániskolák. Nyilvános liczeumok azok, melyeknek a vallás- és közoktatásügyi minister a nyilvánossági jogot adományozza.

5. §. Leányliczeumot, azon feltétel alatt, hogy az intézet szervezete ezen iskolák általános tanítási czéljaival nem ellenkezik, bárki állíthat fel. A szervezet és tanterv megállapítása, úgy mint annak megváltoztatása csak a csász. kir. iskolahatóságok jóváhagyása mellett lehetséges.

Igazgatókul (igazgatónőkül) és tanítókul (tanítónőkül) csak oly egyének alkalmazhatók, kik osztrák állampolgárok, erkölcsi és politikai tekintetben feddhetlenek és leányliczeumokra vagy ezekkel rokon intézetekre (középiskolákra) képesítéssel bírnak.

A megfelelő tanítói képesítés alól a vallás- és közoktatásügyi minister, az osztrák állampolgárság alól a tartományi iskolahatóság méltányos esetekben felmentvényt adhat.

6. §. Az igazgató (igazgatónő) kinevezését a vallás- és közoktatásügyi minister hagyja jóvá.

Államsegélyt élvező iskolákban a kinevezésekre a vallás- és közoktatásügyi ministernek nagyobb és közelebbről meghatározandó befolyása van.

7. §. Meg nem felelő igazgató (igazgatónő) vagy tanító (tanítónő) eltávolítását a tartományi iskolahatóság meghallgatása vagy ajánlása után a közoktatási minis.er követelheti s ellenszegülés esetén az intézettől az államérvényes bizonyítványok kiadásának jogát megvonhatja.

II. Tanitási tárgyak 8. §. A leányliczeumok tanítási tárgyai: *A) Kötelezett tárgyak.* Vallás, nyelvek és pedig a tanítási nyelv, aztán a franczia és egy másik modern (esetleg hazai) nyelv, a földrajz, történet, különös tekintettel a mívelődés és művészet történetére, mennyiségtan, természettudomány (természetrajz és természettan), szabadkézi rajz és szemléleti mértan, szépírás. *B) Nem kötelezett tárgyak:* ének, torna, női kézimunka, gyorsírás és esetleg háztartástani ismeretek. Egyéb nem kötelező tárgyak tanítása szükség szerint a tartományi iskolahatóság jóváhagyásával válik lehetővé. (3. §.)

9. §. A tanítási tárgyak osztályonkénti felosztása s az arra fordítandó óraszám a tartományi iskolahatóságok felterjesztésére rendeleti úton határoztatik meg. Az egyes tanítványokra kötelező óraszám azonban az alsóbb osztályokban 24-et, a felsőbbekben 26-ot meg nem haladhat.

III. *A tanitványok.* 10. §. A tanítványok felvétele a tanév végén vagy közvetlenül a tanév elején történhetik. A felvételre nézve szükséges *a)* a bevégzett vagy még ugyanazon naptári évben bevégződő 10-ik

életév; *b*) a megfelelő előismeretek, melyek bírásáról felvételi vizsgálaton kell bizonyságot adni. A tanító-testület a szóbeli felvételi vizsgálat alól mindenkit felmenthet, ki ezen tárgyakban való érettségét az írásbeli vizsgálaton legalább elégséges eredménynyel igazolta és az elemi iskolai bizonyítványában e tárgyakból legalább jó érdemjegye van. Valamely felsőbb osztályba való belépésre vagy valamely ugyanazon szervezettel bíró leányiskolának a megelőző tanfolyam elvégzését igazoló bizonyítványa vagy — esetleg — felvételi vizsgálat jogosít.

Az első osztályra szóló felvételi vizsgálatok tekintetében a követelmények ugyanazok, mint a középiskoláknál. Azon tanulók, kik a polgári iskola valamelyik osztályából lépnek át a leányliczeumba, oly tárgyakból, melyeket a polgári iskolában ugyanazon terjedelemben és kellő eredménynyel tanultak, a felvételi vizsgálat alól felmenthetők.

11. §. Oly rendkívüli tanulók felvétele, kik csak egyes tárgyak tanulásában vesznek részt, a tanári-testület határozatától függ. Az ilyen tanulók száma azonban az egy-egy osztályba felvehető tanulók létszámát meg nem haladhatja.

12. §. A tanulók száma egy osztályban 40-nél feljebb nem hághat. Szükség esetén párhuzamos osztályok állítandók.

13. §. A tandíj a helyi viszonyoknak megfelelően mérsékelt összegben állapítandó meg.

14. §. A tanulók minden tanév végén bizonyítványt kapnak. A tanulóknak évközben való haladásáról és magaviseletéről a szülők az időszaki értesítők által nyernek tudomást.

A tanulók felsőbb osztályba való bocsátására nézve a tanáriszék határoz. Az oly tanulót, kinek a felsőbb osztályra való kellő érettsége kétséges, az igazgató jelenlétében osztályvizsgálat alá kell vetni. — Egy osztály csak egy ízben ismételhető.

A bizonyítványokban a középiskolákra előírt érdemjegyek használandók. Az általános osztályzat meghatározására az érvényben levő utasítások mértékadók.

15. §. Bizonyos jogosítványok elérése czéljából — nem általánosan kötelező — érettségi vizsgálatok teendők. Ezek megtartására külön bizottságok vannak hivatva. E bizottság elnöke egy tanfelügyelő vagy az országos iskolahatóság egy kiküldöttje, tagjai az illető liczeum igazgatója, a legfelsőbb osztály tanítói (tanítónői) és az 5-ik osztály természetrajz tanítója. A vizsgáló tanároknak az 5. §-ban megszabott felsőbb iskolákra szóló képesítéssel kell bírniok.

Érettségi vizsgálatra bocsáthatók mindazon tanítványok, kik a leányliczeum legfelső osztályát sikerrel elvégezték. Kivételképen azon magántanulók is bocsáthatók e vizsgálatra, kik a törvényes életkort elérték s végzett tanulmányaik igazolásából kitűnik, hogy a szükséges képzettséggel bírhatnak. Az érettségi vizsgálatokról külön szabályzatban történik intézkedés.

16. §. A leányliczeumok iskolai és fegyelmi szabályai az országos iskolahatóság jóváhagyása alá tartoznak.

IV. *A tanerők.* 17. §. A leányliczeumi tanítóságra vizsgálat letevése képesít, mely vizsgálat megtartását a közoktatásügyi miniszter külön vizsgáló-bizottságra bízza. Ezen képesítő vizsgálatok határozmányairól külön szabályzat gondoskodik.

18. §. A liczeum és a vele esetleg kapcsolatban álló szaktanfolyamok közvetlen vezetése az igazgató (igazgatónő) tisztje. Ha egy intézet élén férfi-igazgató áll, úgy minden nevelési és tanítási kérdésben tanácsadólag áll mellette a tanítótestületnek egyik nőtagja (Directionadjunctin). A kötelező tárgyak rendes és helyettes tanítói (tanítónői) az igazgató elnöklésével alkotják a tanáriszéket ugyanolyan jogokkal, mint a középiskoláknál.

A rendes tanítók (tanítónők) liczeumi tanító (tanítónő) czímet viselnek; rendes számuk az igazgatón és hittanítókon kívül 7—8. A tanító-testület egy részének nőkből kell állani.

V. *Különös határozmányok.* 19. §. A leányliczeumokban csak oly könyvek és taneszközök használhatók, melyeket a közoktatási minister engedélyezett.

20. §. Minden iskolát kellőképen fel kell szerelni a szükséges taneszközökkel a földrajz, történet, természetrajz, természettan, vegytan és szabadkézi rajz-tanítás czéljaira. Tanítói és gondosan megválogatott ifjúsági könyvtárral kell minden intézetnek bírnia s gondoskodni kell a tanszerek megfelelő őrzéséről, jókarban tartásáról és gyarapításáról.

21. §. Az iskolaév megnyitására, berekesztésére és az évi szünnapokra nézve a középiskolákra kiadott rendeletek érvényesek.

22. §. A kötelező tárgyak tanítása lehetőleg délelőttre teendő.

23. §. Egyes tárgyak alól felmentés nem adható. A tantestület kivételképen orvosi bizonyítvány alapján a szabadkézi rajzból felmentheti a tanítványt.

24. §. A vallási gyakorlatokat a felekezeti hatóságok szabályozzák.

25. §. Az iskolaépület és annak berendezése a hygiena követelményeinek megfelelő legyen. Kivánatos, hogy kert, udvar vagy valami szabad tér legyen mellette, hol a növendékek szünetidőben szabadon mozoghassanak és játszhassanak.

26. §. Nagy gond fordítandó a növendékek testi fejlődésére, azért a testgyakorlatokat, ifjúsági játékokat nagy mértékben kell űzni.

Az utolsó évfolyamokban szaktanítóik vezetése mellett múzeumokat, gyárakat, jótékonysági intézményeket látogatnak a növendékek, hogy a való életbe bevezettessenek s annak jelenségeit és feladatait közelebbről megismerhessék.

27. §. A mennyiben külön rendeletek nem adatnának ki, általában a középiskolákra vonatkozó szabályzatok alkalmazandók.

28. §. A leányliczeumok a középiskolák kategoriájába tartoznak s középiskolai felügyelők alatt állanak.

A közoktatásügyi minister ezen iskolák főfelügyeletét magának és kiküldöttének tartja fenn. ⋆

A Mária-Dorothea egyesületnek győrvidéki köre is megünnepelte Vörösmarty emlékezetét deczemberi felolvasó gyűlésén. Az állami tanítónőképző-intézet zenetermét díszes és előkelő közönség egészen megtöltötte. A programm első száma gyanánt az elölülő igazgatónő lelkes bevezető szavai után dr. Nógrádi Jenő, felső keresk. isk. tanár tartott érdekes felolvasást «Vörösmarty Géniusz»-airól, azaz a nőkről, kik Vörösmarty életére és költészetére befolyással voltak: első sorban anyjáról, azután első szerelmének tárgyáról: Perczel Etelkáról, Perczel Sándornéról, Bártfaynéról, végül feleségéről: Csajághi Lauráról. A szépen elő-

adott fölolvasást, mely igen helyzet- és alkalomszerű volt, a közönség feszült figyelemmel hallgatta s végül hosszantartó, elismerő tapssal jutalmazta. Ezután Klétzár Agostné úrnő énekelt és gyönyörű dalait, erőteljes csengő szopránját igaz élvezéssel hallgatta mindenki. A művészi hatással előadott ének annyira elragadta a hallgatóságot, hogy Angyal A. műdalát még másik kettővel meg kellett szereznie, a Tót leány egy dalával és egy Mignon-részlettel. Dalait bájos kis leánya, Kletzár Laura kisérte zongorán. Majd Vörösmarthy Mihály «A hontalan» című költeményét szavalta a hirtelen haláleset miatt akadályozott Szabó Jolán urhölgy helyett Szeitl Mariska k. a., a tanítónőképző-intézet növendéke nagy érzéssel. Zongorán kisérte Kiss Margit úrhölgy. Végül a Szózatot énekelték a tanítónőképző-intézet növendékei igazi honleányi tűzzel s a közönség velük együtt énekelt. A mint az igazgatónő kiemelte, az ünnep rendezése Récsei Farkas benczéstanár, egyleti tag derék munkája volt.

*

A M. D. E. budapesti tanítónői szakosztálya január havi ülését a szokottnál is nagyobb érdeklődés mellett tartotta meg. A vendégek soraiban láttuk Tisza Kálmánnét, Wlassics Gyulánét, Molnár Viktornét, Halász Ferencznét, Zsilinszky Mihály, államtitkárt, a közoktatásügyi ministerium számos előkelő tisztviselőjét, Szuppán Vilmost és Ujváry Bélát, a «Néptanítók Lapjá»-nak szerkesztőjét. Az «Erzsébet Nőiskola» nagyterme zsúfolásig megtelt érdeklődő tanítónőkkel, kik feszült figyelemmel hallgatták Halász Ferencz min. o.-tanácsosnak a leányok gazdasági oktatásáról szóló tartalmas fejtegetéseit, melyet folyóiratunk mai számában közlünk. A felolvasást rövid eszmecsere követte, mely után az elnök kimondta a következő határozatokat: 1. A leányok gazdasági oktatásának országos rendezése legfontosabb teendőink közé tartozik. 2. A M. D. E. folyamodványt intéz a vall.- és közoktatásügyi és a földmívelési ministerhez, melyben *a)* az ily irányú mozgalmak támogatását, *b)* a gazdasági tanítónők képzésének szervezését, *c)* az ismétlő leányoktatásnak országszerte gazdasági oktatással való összekapcsolását kérik. 3. A M. D. E. fölkéri a fővárosi és vidéki nőegyleteket a leányok gazdasági oktatásának anyagi és erkölcsi támogatására. 4. A M. D. E. a fővárosi leányiskolák 5—6. osztályának s az ismétlő leányiskoláknak háztartási iskolákkal leendő összeköttetése tárgyában kérelmet intéz a fő- és székváros tanácsához. 5. A M. D. E. maga körében is minden erejével azon lesz, hogy a leányok gazdasági oktatásának a tanítónők közt és a nagy közönség körében minél több lelkes hívet szerezzen. — Az ülés másik érdekes felolvasását «Hit és tudomány» czímmel Dessewffy Emma úrnő tartotta, mindvégig lekötve a hallgatóság figyelmét. (Szellemes fejtegetéseit legközelebb közöljük.) — Foglalkozott még a szakosztály a február hóban tartandó nagy hangverseny előkészítésével is, melyen 500 fiatal leány fog énekelni. Az előkészületek igen biztató tünetek között folynak, még vidékről is érkeztek be a jegyekre nézve megrendelések. A nagy hideg miatt az énekpróbákat Sztojanovics úr meg nem tarthatván, a hangversenyt február 10-dike helyett február 24-én fogják megtartani. (Előjegyzéseket a jegyekre szerkesztőségünk is elfogad.) Az ülés az előadóknak juttatott lelkes ovatiók s köszönetnyilvánítások között ért véget.

IRODALOM.

Dr. SZTERENYI HUGO: Az Állatvilág pillanati fényképekben. Dr. *Heck L.* után. Nagy negyedrét alak, 192 képpel, pompás díszkötésben, ára 15 korona. Lampel (Wodianer F. és fiai) cs. és kir. udv. könyvkereskedő kiadása.

A karácsonyi könyvpiaczon alig jelent meg vonzóbb és tanulságosabb képeskönyv, mint a föntebbi, kicsit, nagyot egyaránt érdekel, szórakoztat, mulattat és oktat. Mintha érdekesebbnél-érdekesebb, ritkábbnál-ritkább állatok nagy csoportja elevenednék meg előttünk a maga természetességében és eredetiségében mutogatva jellemző tulajdonságait. Ezt a meglepő közvetlenséget, magát a valóságot csakis ily hű, pillanati fényképekben lehet feltalálni s ez a tulajdonsága e könyvet az összes rajzok és festmények után készült képeskönyvek felé emeli. Minden lapon egy-egy gyönyörű képben mutat be egy állatot vagy állatcsoportot a berlini hires állatkert szép és ritka példányaiból, a faji jellem mellett bemutatva az egyént is, jellemző és plasztikus mozdulatban. Mindenesetre művésznek kellett lennie annak, ki ez állatokat a fényképező-készülék elé állította, művésznek és szaktudósnak, ki a legszebb és legjellemzőbb alakban tudta az egyes állatokat megörökíttetni. És valóban egy kiváló szakférfi, dr. Heck, a berlini állatkert igazgatója rendezte a felvételeket, melyek a könyvet érdekessé és tanulságossá teszik, mint a milyen egy valódi állatkerti séta. De ezt a sétát, ha fáradt vagyok, bármely pillanatban félbeszakíthatom, ha pedig tudvágyó vagyok, a legérdekesebb magyarázatot találom a képek alá nyomott szövegben, mely eleven, ötletes, könnyű és tanulságos. E szép díszmunkát melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe. A természetrajzi oktatás keretében pótolhatatlan segédeszközt nyer benne a tanító, s játszva tanul belőle a családban a gyermek. Nem is volna szabad e műnek sem az iskolákból, sem a család könyves polczáról hiányzani. *S. I.*

*

PETŐFI SÁNDOR összes költeményei. Sajtó alá rendezte *Radó Antal*. Magyar művészek rajzaival. Két kötet ára 10 korona. Lampel (Wodianer F. és fiai) cs. és kir. udv. könyvkereskedése.

Az új Petőfi-kiadások mind csupán olcsóságuk által tüntek ki, nem volt közöttük egy sem, mely kellő díszben kiállítva, külső formájában méltó keretet szolgáltatott volna a halhatatlan költő örökszép verseihez. A fentebbi kiadás mind művészi, mind teknikai tekintetben kielégít minden jogos várakozást, melyet egy díszes Petőfi-kiadáshoz fűzhettünk. Radó Antal, ki a kiadást sajtó alá rendezte, lelkiismeretes gonddal ügyelt a szöveg tökéletes pontosságára. Ugyan ő látta el a két kötetet a szükséges tárgyi jegyzetekkel is. Az új Petőfi magvas, értékes életrajzzal kezdődik, melyet a legjobb és legteljesebb Petőfi-monografia szerzője, dr. Ferenczi Zoltán irt e könyv számára. Legnagyobb dicséret illeti a

kiadót azért. hogy alkalmat adott három jeles magyar festő-művésznek. Telegdy Lászlónak, Tull Ödönnek és Neogrády Antalnak arra, hogy tehetségük legjavával megpróbálják a magyar nemzet legcsodásabb dalnokának képeit ecsettel is megörökíteni. Ötvenkét új Petőfi-illusztráczió diszíti a két kötetet, a melyek közt mindenki meg fogja találni azt, a mely lelkéhez szól. Föltétlen elismeréssel kell adóznunk Telegdynek Petőfi arczképeért, mert ennél sikerültebb, művészileg eszményített Petőfi arczképet nem ismerünk. A képek mind egy-egy külön lapot foglalnak el, s a legmodernebb művészi ízléssel három színben vannak reprodukálva. A könyv papirja kifogástalan, famentes, erős, finom papiros; a nyomás díszes, és kitünően olvasható. A művészi kötés, a melyet Petőfi domborművü arczképe diszít, újabb díszműveink között párját ritkítja, Azt hiszszük, hogy ez az új díszes Petőfi-kiadás meg fogja nyerni a nagy közönség tetszését.

*

Beküldött könyvek.

Ezeregy éjszaka regéi. A magyar ifjuság számára átdolgozta Radó Antal. Második bővitett kiadás. Kapható Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) cs. és kir. udv. könyvkereskedésében. Ara kötve 9 korona.

A búrok magyar vitéze. Irta Földes Géza. Elbeszélés a serdülőbb ifjuság számára. A szép könyvet több szines kép diszíti. Kiadta Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) cs. és kir. udv. könyvkereskedése. Ára 4 korona 50 fillér.

A képzőművészetek története. Irták dr. Morvay Győző és Gerecze Péter. Díszes vászonkötésü könyv, a mely a Szemák-féle Ifjusági könyvtár IV. száma. Kiadta Lampel (Wodianer) cs. és kir. udvari könyvkereskedése. Ára 3 korona.

A világ iparművészete Párisban. Gyönyörü díszmunka jelent meg most a Lampel (Wodianer) cs. és kir. udv. könyvkereskedés kiadásában. A mi szegény könyvpiaczunkon páratlan mü ez. Háromszáznyolcz szebbnél szebb képben szemlélteti ez az erős, finom papirra nyomott, nagy kvart alakú kötet a világ mai iparművészeti kincseinek legjavát, s a képekhez irt magyarázó szöveg, a mely Györgyi Kálmán, Edvi Illés Aladár és Mihálik József szakavatott tollából került ki, biráló megjegyzéseivel teljessé teszi a remek munkának értékét. A kiket foglalkozásuknál vagy művészetüknél fogva érdekel ez a munka, a müiparosokat, az iparművészeti czikkek tervezőit, festőket, szobrászokat, épitészeket, továbbá az egész müvelt nagyközönséget, a melynek hajlama és érzéke van a modern iparművészetben rejlő ízlésbeli és művészi fejlettség iránt, nagyon lekötelezte a kiadóczég e remek mü kiadásával, a mely nálunk, a hol eddig nem igen nyilt alkalom hasonló díszmü pártolására, bizonyára bőségesen meg fogja találni a maga érdeklődő közönségét. A díszmü ára 12 korona.